

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

BOSNA I HERCEGOVINA

Projekat Investiranje u sektor energije - EIA

Pregled primarnog zakonodavstva u oblasti tržišta prirodnog gasa u Bosni i Hercegovini

Septembar 2019

Stavovi izneseni u ovom izvještaju ne odražavaju nužno stavove Američke agencije za međunarodni razvoj ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sadržaj

1	UVOD.....	4
2	RELEVANTNI PRAVNI I REGULATORNI OKVIR EU.....	5
2.1	Energetska politika EU i energetska acquis EU	5
2.2	Zakonodavni okvir EU za prirodni gas	6
2.2.1	Direktiva 2009/73/EZ	10
2.2.2	Uredba (EZ) br. 715/2009	15
2.2.3	Dodatni propisi	18
2.2.4	Relevantna mrežna pravila	19
2.3	Prilagođavanje okvira EU za Energetsku zajednicu	21
3	SAŽETAK POSTOJEĆEG PRIMARNOG ZAKONODAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI	22
3.1	Državni nivo	22
3.2	Federacija Bosne i Hercegovine	23
3.3	Republika Srpska	25
4	PREGLED I GAP ANALIZA ZAKONA.....	28
4.1	Opća opažanja i pitanja	28
4.2	Dozvole	29
4.3	Razdvajanje	30
4.4	Regulacija	34
4.5	Tarife i naknade	37
4.6	Otvaranje tržišta i zaštita kupaca	38
4.7	Sigurnost snabdijevanja, interoperabilnost i nove infrastrukture	41

Spisak slika

Slika 1: Ključne etape u energetske i klimatske politici EU	5
Slika 2: Rok za izradu glavnog zakonodavstva EU u oblasti prirodnog gasa.....	7
Slika 3: Pregled glavnih direktiva i uredbi EU u oblasti prirodnog gasa.....	8

Spisak tabela

Tabela 1: Sažetak propisa EU u sektoru prirodnog gasa	8
Tabela 2: Relevantna mrežna pravila EU za gasovodne mreže	19
Tabela 3: Struktura nacrtu zakonu o regulatoru električne energije i prirodnog gasa, prenosu i tržištu električne energije u BiH	22
Tabela 4: Struktura nacrtu Zakonu o prirodnom gasu u FBiH.....	23
Tabela 5: Struktura Zakonu o gasu RS.....	25
Tabela 6: Podudarnosti između Direktive o gasu i (nacrtu) propisa u BiH – dozvole.....	29
Tabela 7: Sažetak relevantnih praznina u oblasti izdavanja dozvola za rad	30
Tabela 8: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakonu BiH - razdvajanje	31
Tabela 9: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti razdvajanja.....	33
Tabela 10: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakonu BiH - regulacija.....	35
Tabela 11: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti regulacije.....	36
Tabela 12: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakonu BiH - tarife i naknade.....	37
Tabela 13: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakonu BiH - otvaranje tržišta i zaštita kupaca	39
Tabela 14: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti otvaranja tržišta i zaštite kupaca ..	40
Tabela 15: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakonu BiH - sigurnost snabdijevanja.....	41
Tabela 16: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti sigurnosti snabdijevanja.....	43

1 UVOD

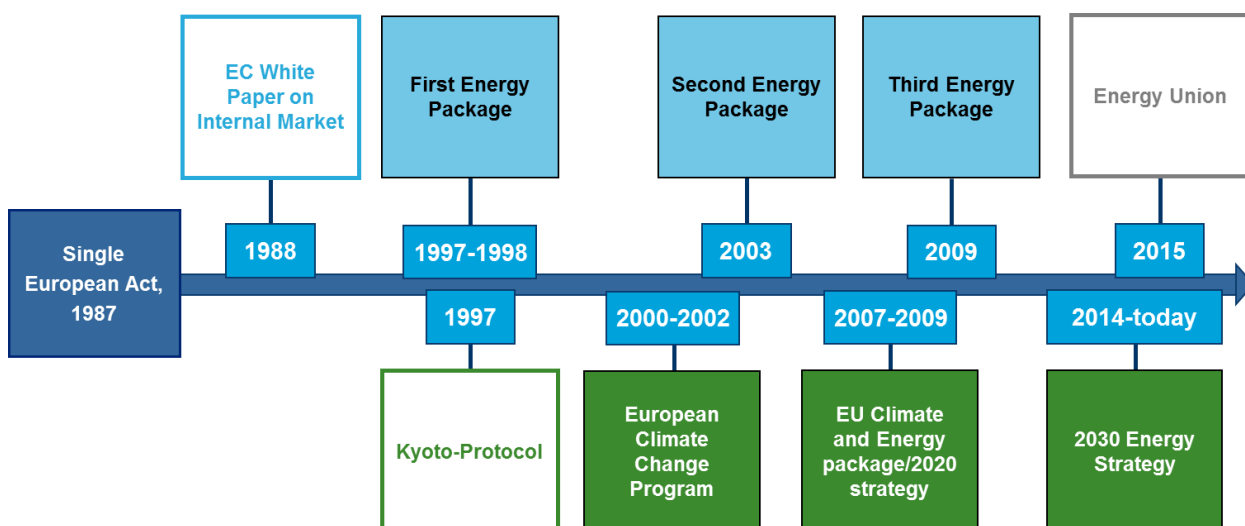
U ovom dokumentu je dat pregled relevantnih dijelova primarnog zakonodavstva kojim je regulirano tržište prirodnog gasa u Bosni i Hercegovini. U skladu s općim djelokrugom Komponente za gas, ovaj pregled se fokusira na sljedeće oblasti:

- Izdavanje dozvola za transport, distribuciju i snabdijevanje u sektoru gasa,
- Razdvajanja operatora transportnih i distribucijskih sistema u sektoru gasa,
- Tarife i naknade za pristup i korištenje transportne i distribucijske mreže i za djelatnosti snabdijevanja u sektoru gasa,
- Prava, odgovornosti i ciljevi regulatornih institucija na državnom i entitetskom nivou u pogledu transporta, distribucije i snabdijevanja u sektoru gasa, i
- Potencijalne odredbe koje su potrebne da bi se olakšao razvoj transportne mreže za prirodni gas.

2 RELEVANTNI PRAVNI I REGULATORNI OKVIR EU

2.1 Energetska politika EU i energetska acquis EU

Pariški ugovor iz 1951. godine, kojim je formirana Evropska zajednica za uglj i čelik (ECSC), široko se smatra jednim od osnivačkih dokumenata današnje Evropske unije i njene energetske politike. Međutim, značajno je da su države članice EU do danas zadržale značajan nivo suvereniteta u oblasti energetske politike i da je sigurnost snabdijevanja energijom i dalje u velikoj mjeri oblast kojom se bave nacionalne politike država članica EU, usprkos nedavnim nastojanjima da se unaprijedi koordinacija. U tom kontekstu, Evropska unija je uvela zajednički okvir u dvije oblasti - za deregulaciju unutarnjih tržišta električne energije i gasa i reguliranje klimatske politike. Na slici 1 je prikazan razvoj i ključne etape ovog okvira tokom posljednje tri decenije, počevši od Jedinstvenog evropskog akta iz 1987. godine.

Slika 1: Ključne etape u energetske i klimatske politici EU

Unutarnje tržište energije EU često se naziva jedinstvenim projektom. Međutim, iza njega ne stoji jedinstvena logika, nego dvije različite. Posmatrajući razvoj politika u periodu od 1988. do 2009. godine, može se reći da se taj proces sastojao od faze liberalizacije i postupnog intenziviranja uloge institucija EU; na taj način je Evropska komisija vršila pojačan uticaj na individualne države članice i regiju u cjelini, čime je opet omogućila širenje i produbljivanje svojih ovlasti u energetske sektoru.

Može se smatrati da je navedeni proces intenziviranja počeo krajem osamdesetih godina kao rezultat kombiniranih uticaja Jedinstvenog akta (1987) i Ugovora iz Maastrichta (1993). Od početka tog procesa, odobrena su tri paketa za liberalizaciju tržišta električne energije i gasa. Tim paketima je u velikoj mjeri transformiran evropski energetske pejzaž, od onoga što je u suštini bila zbirka državnih monopola do nediskriminirajućeg tržišta na kojem se uzimaju u obzir i poštuju prava potrošača. Najnoviji, "Treći energetske paket" čini okvir za današnje unutarnje tržište energije u EU i kao takav predstavlja centralnu temu ovog izvještaja.

Politika okoliša Evropske ekonomske zajednice (EEC), kako se tada nazivala, datira iz 1973. godine, kada je usvojen prvi zajednički program djelovanja za okoliš. Međutim, iako je Evropska komisija provela nekoliko klimatskih inicijativa od 1991. godine, počevši od strategije za smanjenje emisije

CO₂ i unapređenje energetske efikasnosti, slobodno se može reći da je Protokol iz Kyota iz 1997. godine bio prava polazna tačka za politiku klimatskih promjena u Evropskoj uniji. U tom revolucionarnom međunarodnom ugovoru o ublažavanju klimatskih promjena, EU i njene države članice su se prvi put obavezale na ostvarivanje ciljeva za smanjenje emisija ugljika. Te obaveze su dovele do Evropskog programa za klimatske promjene (ECCP) koji je izradila Evropska komisija kako bi utvrdila, razvila i provela sve neophodne elemente strategije EU za provedbu Protokola iz Kyota. Šema za trgovanje emisijama Evropske unije (EU ETS) široko se smatra najznačajnijom mjerom politike koja je osmišljena u okviru ECCP-a. Osim toga, na samitu iz 2007. godine, EU je usvojila strategiju za klimatske politike do 2020. godine sa utvrđenim ciljevima za smanjenje emisije, razvoj energije iz obnovljivih izvora i povećanje energetske efikasnosti; što je opet dovelo do formiranja klimatskog i energetske paketa EU (skup direktiva i regulatornih mjera za provedbu strategije do 2020). EU je 2014. godine usaglasila energetske strategije do 2030. godine, koja se zapravo nadovezuje na svoju prethodnicu koja važi do 2020. godine. Europska Komisija trenutno radi na izradi okvirnog propisa za njenu provedbu do 2030. godine.

Kako je ranije opisano, energetska sigurnost je do sada uglavnom ostajala u domenu individualnih država članica EU. Međutim, nedavno je EU intenzivirala napore na utvrđivanju zajedničkog pristupa, naročito u pogledu snabdijevanja prirodnim gasom. Tokom 2014. godine, u 38 država je provedena simulacijska vježba- procjena rizika (stres test) u snabdijevanju energije, kako bi se istražili efekti dva scenarija: prvi je podrazumijevao potpuni prekid snabdijevanja ruskim gasom, a drugi poremećaj u transportu ruskog gasa cjevovodima koji prolaze kroz Ukrajinu. Rezultati su pokazali koliki je trenutni nivo zavisnosti od ruskog gasa: prvi scenarij je izazvao naročito pogubne reperkusije po ekonomije EU, najviše u istočnoj Evropi. Pored poduzimanja određenog broja kratkoročnih mjera, EU je 2014. godine objavila Strategiju energetske sigurnosti, uključujući sljedeće elemente za dugoročnu sigurnost snabdijevanja:

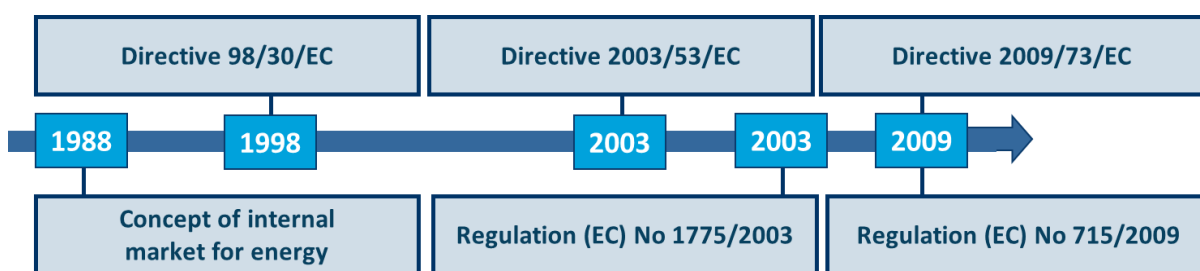
- Povećanje energetske efikasnosti i ostvarivanje predloženih energetske i klimatske ciljeva do 2030.
- Povećanje proizvodnje energije u EU i diversifikacija država i ruta za snabdijevanje.
- Dovođenje unutarnjeg tržišta energije i izgradnja nedostajućih infrastrukturnih veza da bi se unaprijedio odgovor na poremećaje u mreži.
- Koordiniranje nacionalnih politika za energetske sigurnost.
- Jačanje prekograničnih mehanizama za vanredne situacije i mehanizama solidarnosti.

U pogledu sektora prirodnog gasa, Strategija energetske sigurnosti je dovela do usvajanja Uredbe o sigurnosti snabdijevanja gasom 2017. godine (vidi diskusiju u nastavku).

2.2 Zakonodavni okvir EU za prirodni gas

Proces liberalizacije evropskog tržišta gasa nastao je u okviru šireg liberalnog pokreta koji je počeo dominirati političkim i ekonomskim programom nakon osamdesetih godina. Nastojanja da se evropski sektor gasa (uglavnom u vlasništvu državnih monopolističkih struktura) transformira u pravcu veće tržišne orijentiranosti naišla su na snažan otpor, naročito u prvim godinama. Pogođena otporom industrije i država članica, Evropska komisija (EC) je predstavila prvu Direktivu o prirodnom gasu 1998. godine, kojom je uveden osnovni koncept liberalizacije i natjecanja. Druga

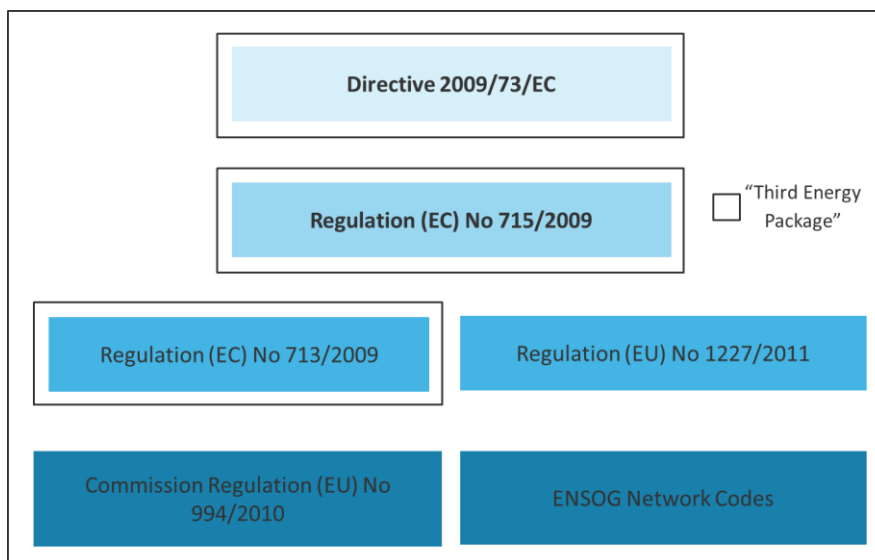
direktiva¹ je uslijedila 2003. godine i zahtijevala je od država članica da potpuno otvore tržišta gasa kako bi potrošači mogli birati snabdjevače. Također je zahtijevala uspostavu jedinstvenih nacionalnih regulatora (NRA) i ukinula koncept pregovaranog pristupa treće strane (nTPA) za gasne mreže. Konačno, u aktualnoj direktivi, dijelu Trećeg energetskeg paketa koji je usvojen 2009. godine, konceptualiziran je krajnji cilj da se stvori integrirano tržište energije EU. Taj proces između ostalog uključuje uklanjanje razlika između država članica, propisuje natjecanje između snabdjevača na evropskom nivou, konvergenciju cijena, povećanje nivoa zaštite okoliša i smanjenje negativnog uticaja, a sve to se treba ostvariti u skladu sa zajedničkim pravilima.

Slika 2: Vremenski okvir izrade glavnog zakonodavstva EU u oblasti prirodnog gasa

EC je dobila zadatak da ostvari opći cilj uvođenja zajedničkog unutarnjeg tržišta prirodnog gasa. U proteklih 25 godina, pripremila je različite zakonodavne pakete koji su provedeni širom EU. Prema procedurama, svaki put kad se donese neka direktiva, ona automatski ukida i zamjenjuje prethodnu. Pored direktiva koje čine jezgru zakonodavstva EU za sektor prirodnog gasa, taj proces je dodatno ojačan različitim uredbama koje su usvajane tokom njegove provedbe.

¹ Konsolidirane verzije "Prve i druge direktive o gasu" dostupne su na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0055>, odnosno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31998L0030>, posjećeno 10.06.2015.

Slika 3: Pregled glavnih direktiva i uredbi EU u oblasti prirodnog gasa

Širom Evropske unije, proces liberalizacije je dosegao različite nivoe. Imajući u vidu osnovne principe koji stoje iza zakonodavstva EU i njegove provedbe, državama članicama je prepušteno da liberalizaciju provedu na svoj način. Dok su neke države smatrale liberalizaciju neophodnom, druge su pokušale zadržati vladin monopol.

Sljedeće teme predstavljaju suštinu ili ključne elemente Zakonodavnog i regulatornog okvira EU.

Tabela 1: Sažetak propisa EU u sektoru prirodnog gasa

Tema	Opis	Propis
Zaštita kupaca i otvaranje tržišta	U segmentu zaštite kupaca, propisi EU nastoje osigurati pravične i sigurne mjere za krajnje korisnike. Osim što garantuje potpuno otvaranje tržišta i pravo na promjenu snabdjevača, bavi se i pitanjem transparentnosti i obaveza pružanja praktičnih informacija, rješavanja sporova i slobodnog i 'jednostavnog' izbora snabdjevača. Npr. odredba o promjeni snabdjevača u roku od tri sedmice; kontrolni popis namijenjen kupcima, itd.	Direktiva 2009/73/EZ Preambula, Član 3, Prilog 1
Razdvajanje sektora	Razdvajanje je šira tema koja se tiče osiguravanja poštene tržišne konkurencije i slobodnog ulaska na tržište s obje strane vrijednosnog lanca - i proizvodnje i snabdijevanja, pri čemu su prenos i distribucija djelomično ostavljeni kao regulirani monopoli. Vertikalno integrirana preduzeća dužna su osigurati neovisnost djelovanja sistema. Kada je riječ o transportu, propisi ostavljaju tri moguće opcije: <i>razdvajanje vlasništva</i> ; <i>neovisni operator sistema</i> ; <i>neovisni operator transportnog sistema</i> . Kada je riječ o distribuciji, <i>odredbe su manje stroge</i> .	Direktiva 2009/73/EZ Članovi 9,10,26,30

Nacionalno regulatorno tijelo	Jedno nacionalno regulatorno tijelo promovira otvaranje tržišta koje će biti konkurentno i efikasno, uklanjanje trgovinskih ograničenja ili olakšavanje pristupa mreži novim proizvodnim kapacitetima. Njegova je nezavisnost definirana i osigurana pravnim razdvajanjem i funkcionalnom neovisnošću o bilo kojem drugom javnom ili privatnom subjektu, zahvaljujući zasebnoj godišnjoj dodjeli budžetskih sredstava i strogim pravilima koja se odnose na imenovanje upravljačkog odbora regulatornog tijela i mandat.	Direktiva 2009/73/EZ Član 39
Pristup sistemu • Pristup treće strane • Režim ulaza i izlaza (entry-exit)	Niz je pravila koja se odnose na pristup sistemu, međutim, opći režim obavezuje operatere mrežnog sistema da raspoloživi kapacitet ponude na nediskriminirajućoj osnovi. Na regulatornom nivou, to podupire precizno definiran režim ulaza i izlaza, u kojem operator transportnog sistema mora osigurati: raspodjelu kapaciteta i tarife koje su zasebno utvrđene za svaku mjesto ulaska i izlaska. Pristup treće strane mora biti osiguran i kao stalni i prekidni, zajedno s dugoročnim i kratkoročnim uslugama. Usklađivanje režima dodatno je razrađeno kroz utvrđivanje mrežnih pravila (MP). Mrežna pravila koja su do sada utvrđena odnose se na (i) balansiranje transportnih mreža, (ii) mehanizme raspodjele kapaciteta i (iii) interoperabilnost i pravila o razmjeni podataka.	Direktiva 2009/73/EZ Članovi 13, 32
ENTSOG	Osnovana je Evropska mreža operatora transportnih sistema za gas (ENTSOG), čija je uloga da omogući i poboljša saradnju između operatera transportnog sistema širom Evrope. Njezini zadaci obuhvataju izradu mrežnih pravila, planova za razvoj mreže ili prognoze o dostatnosti snabdijevanja.	Uredba (EZ) br. 715/2009 Član 4
ACER	Agencija za saradnju energetske regulatora (ACER) nezavisni je koordinator evropskih regulatora. Njezini zadaci obuhvataju: izradu smjernica za rad prekograničnih mreža, praćenje i razmatranje napretka internog tržišta energije (maloprodajne cijene, pristup mreži, prava potrošača, itd.).	Uredba (EZ) br. 713/2009
Sigurnost snabdijevanja energijom	Uredba o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja gasom, kojom se stavlja van snage Uredba (EU) br. 994/2010	Uredba (EZ) br. 2017/1938

U sljedećim je pasusima opisan pravni okvir EU za sektor prirodnog gasa u svjetlu najbitnijih dijelova tog okvira, odnosno onih elemenata koji, po našem mišljenju, čine okosnicu pravne stečevine EU u sektoru gasa. Upravo ti dijelovi postaviti će strukturu za detaljnije razmatranje i analizu nedostataka u poglavlju 4.

2.2.1 Direktiva 2009/73/EZ

Direktiva 2009/73/EZ² (u daljem tekstu: 'Direktiva o gasu') predstavlja srž revidiranih propisa EU u sektoru prirodnog gasa u okviru Trećeg energetskeg paketa. U širem smislu, ona se bavi pitanjem unutrašnjeg tržišta, uglavnom prirodnog gasa, ukapljenog prirodnog gasa (LNG), biogasa i gasa iz biomase. Cilj joj je uvođenje zajedničkih pravila za transport, distribuciju, snabdijevanje i skladištenje ovih energenata, a njome se van snage stavlja prethodna Direktiva 2003/55/EZ.

Direktiva o gasu uglavnom propisuje pravila o organizaciji, distribuciji i snabdijevanju tržišta te pristupu sistemu. U svrhu ovog izvještaja, pratimo detaljniji pregled u kojem su, pored osnovnih odredbi, opisane i sljedeće četiri teme:

- Zaštita kupaca i otvaranje tržišta
- Razdvajanje sektora
- Nacionalno regulatorno tijelo
- Pristup treće strane

Opće odredbe

Prema Direktivi o gasu, otvaranjem unutrašnjeg tržišta gasa povećat će se konkurentnost i poboljšati kvaliteta usluga. Nadalje, trebala bi jamčiti fer cijene za potrošače, uspostaviti pravila o obavezama javne usluge i poboljšati međusobnu povezanost i osnažiti sigurnost snabdijevanja. Prema tome, Direktivom o gasu reguliraju se pristup tržištu, operatori sistema, obaveze javne usluge, zaštita kupaca i regulatorna tijela.

Države članice mogu preduzećima koja djeluju u sektoru gasa nametnuti obaveze javne usluge. One se mogu odnositi na sljedeće:

- sigurnost, uključujući sigurnost snabdijevanja;
- redovnost;
- kvalitet i cijenu isporuke; i
- zaštitu okoliša, uključujući energetske efikasnost, energiju iz obnovljivih izvora energije i zaštitu klime.

Štaviše, države članice moraju poduzeti odgovarajuće mjere u cilju zaštite krajnjih kupaca. Mogu uspostaviti procedure izdavanja odobrenja za izgradnju ili rad objekata za prirodni gas. Na koncu, države članice moraju pratiti sigurnost snabdijevanja i promovirati regionalnu i bilateralnu solidarnost i regionalnu saradnju.

Zaštita kupaca i otvaranje tržišta

Kao što je rečeno u preambuli, '*interesi kupaca trebali bi biti u središtu ove Direktive*'. Nadalje, Direktiva o gasu ističe da kupcima 'treba omogućiti visok stepen zaštite [...] i da trebaju imati pristup izboru, pravdi, zastupanju i rješavanju sporova.'

² Ova direktiva je prilagođena ugovornim stranama Energetske zajednice i usvojena odlukom D/2011/02/MC-EnC: Odluka o provedbi Direktive 2009/72/EZ, Direktive 2009/73/EZ, Uredbe (EC) br. 714/2009 i Uredbe (EC) br. 715/2009 i izmjene i dopune članova 11. i 59. Ugovora o Energetskoj zajednici od 6. Oktobra 2011.

Važno je naglasiti kome bi postojeći propisi trebali služiti, odnosno ko bi od njih trebao imati najviše koristi. Dakle, u poređenju s ranijim direktivama, nova direktiva donosi poboljšane mjere zaštite kupaca i informiranja, uz ostala pitanja koja se tiču maloprodaje. U narednim pasusima se navode najvažniji elementi, koji su utvrđeni već u članu 3. i prilogu 1 o mjerama zaštite kupaca.

- Ključni element ranije Direktive o gasu iz 2003. bio je otvaranje tržišta za tržišno natjecanje (liberalizacija tržišta). Ona je zahtijevala da od 1. Jula 2007. svi kupci imaju slobodu izbora u pogledu snabdjevača gasom. Sadašnja se Direktiva o gasu temelji na istim tim zahtjevima ali i dodatno osnažuje. Države članice moraju osigurati da kupci gasa mogu promijeniti snabdjevača u roku od tri sedmice, čime se jamči potpuno otvaranje tržišta i pravo izbora svim kupcima te učinkovitu tržišnu utakmicu između snabdjevača. Pored toga, zahtijeva da povlašteni kupci mogu „lako“ promijeniti snabdjevača. Nadalje, Direktiva o gasu jamči pravo svim kupcima (domaćim i stranim) na relevantne informacije. Kupci, u najmanju ruku, imaju pravo biti često informirani o svojoj potrošnji kako bi je mogli učinkovito regulirati.
- Pored toga, u skladu sa zahtjevima Direktive o gasu i u konsultacijama s relevantnim akterima, Evropska zajednica je utvrdila novi „kontrolni popis za kupce“ električne energije i gasa. Svrha ove kontrolne liste je da kupcima osigura jasne, koncizne i praktične informacije o njihovim pravima u energetskom sektoru. Države članice dužne su osigurati da kupci dobiju primjerak kontrolne liste i da isti bude javno dostupan.
- Još jedan važan element je to što države članice moraju osigurati visok stepen zaštite kupaca u pogledu prava na rješavanje sporova i većeg stepena transparentnosti. To se uglavnom odnosi na opće informacije i odredbe i uslove ugovora. Glavni cilj omogućavanja pristupa objektivnim i transparentnim podacima o potrošnji je to da kupci mogu tražiti ponude drugih snabdjevača na osnovu tih podataka. Transparentnost informacija, dakle, olakšava proces promjene snabdjevača.

U stavu 1(a) Priloga 1 navodi se popis informacija koji se mora naznačiti u ugovoru o snabdijevanju energijom. Zahtijeva se, također, da odredbe i uslovi ugovora budu poštene i unaprijed poznati, a da se informacije naznačene u stavu (a) trebaju pružiti prije sklapanja ili potvrđivanja ugovora. U stavu (b) se zahtijeva da, u najmanju ruku, domaći kupci budu adekvatno obaviješteni o svakoj namjeri izmjene ugovora te da imaju pravo raskinuti ugovor, ukoliko ne žele prihvatiti izmijenjene uslove, odnosno da su obaviješteni o pravu da takav ugovor mogu raskinuti nakon prijema takvog obavještenja (što mora biti transparentno i razumljivo).

Razdvajanje sektora

Drugi ključni element uvršten u Direktivu o gasu jeste zahtjev za pravno odvajanje funkcija upravljanja transportom i distribucijom od aktivnosti snabdijevanja i pristupa gasnim mrežama prema objavljenim, nediskriminatornim uslovima. Jedna od najznačajnijih promjena uvedenih u Trećem energetskom paketu jeste stroži i striktniji zahtjev za razdvajanjem transporta i distribucije.

Razdvajanje računa istaknuto u članu 30. osigurava da države članice ili bilo koji nadležni organ imaju pravo pristupa računima subjekta za prirodni gas, dok bi istovremeno trebala da se sačuva povjerljivost komercijalno osjetljivih informacija. Pored toga, nezavisno od vlasništva ili pravne strukture, preduzeća za prirodni gas obavezna su podnijeti na reviziju i objaviti svoje godišnje račune kao i bilo koje drugo preduzeće i to shodno direktivama prema Ugovoru o godišnjim računima određenih vrsta preduzeća.

Poglavlje III (članovi 9. do 16) i poglavlje IV (članovi 17. do 23) Direktive o gasu bave se razdvajanjem operacija transportnog sistema. Cilj ovog odjeljka jeste razdvajanje vertikalno integriranih subjekata kako bi se osiguralo da operator transportnog sistema (OTS / „TSO“) bude istinski nezavisan od bilo kojih aktivnosti proizvodnje gasa ili snabdijevanja gasom. Prema članu 9. Direktive o gasu, postoje tri opcije za razdvajanje:

- Opcija razdvajanja vlasništva (član 9): prema ovoj opciji, vlasništvo transportnog sistema i rad transportnog sistema obavlja isti subjekt. Ovaj subjekt mora biti nezavisan u pogledu vlasništva od bilo kojih poslovnih aktivnosti proizvodnje, uvoza ili snabdijevanja gasom. U tom smislu potrebno je da nijedna osoba ne vrši ulogu dvostrukog upravljanja, drži udjele ili glasačka prava i u subjektima za proizvodnju i/ili snabdijevanje i u subjektima za transport (direktno ili indirektno vršenje kontrole ili članstvo u nadzornom ili upravnom odboru ili tijelima i za proizvodnju i/ili za snabdijevanje i transport). Ukoliko se i OTS i ostali subjekti za proizvodnju i/ili snabdijevanje nalaze u državnom vlasništvu, pored toga je dodatno potrebno da kontrolu nad oba subjekta vrše dva zasebna javna tijela (npr. agencije, ministarstva).
- Opcija postojanja nezavisnog operatora sistema (NOS / „ISO“) (član 14): prema ovoj opciji, vlasništvo nad transportnim sistemom ostaje dio vertikalno integriranog subjekta, dok radom transportnog sistema upravlja nezavisni operator transportnog sistema, subjekt koji je u pogledu vlasništva nezavisan od vertikalno integriranog subjekta (na isti način kao u opciji razdvajanja vlasništva). Direktivom o gasu se pored toga propisuje da NOS na raspolaganju ima potrebne finansijske, tehničke, fizičke i ljudske potencijale neophodne za obavljanje svojih poslova (kako je opisano u Direktivi o gasu), a njome se inače, osim čisto administrativnih ili IT funkcija, zabranjuje da se bilo koji od poslova operatora transportnog sistema vrše putem zajedničkih službi. S druge strane, funkciju vlasnika transportnog sistema treba osigurati subjekt koji je nezavisan po svojoj pravnoj formi, organizaciji i u pogledu donošenja odluka.³
- Opcija postojanja nezavisnog operatora transporta (NOT / „ITO“) (čl. 17-19): prema ovoj opciji, vlasništvo nad transportnim sistemom i transportni sistem ostaju sastavni dio vertikalno integriranog subjekta, ali je i pored toga što se nalazi u njegovom sastavu isto u velikoj mjeri izdvojeno. To podrazumijeva da je NOT organiziran kao posebno pravno lice s različitim korporativnim identitetom (brendiranje, poslovni prostor...), raspolaže potrebnim finansijskim, tehničkim, fizičkim i ljudskim potencijalima neophodnim za obavljanje svojih poslova (kako je opisano u Direktivi o gasu) te da svoje IT sisteme ili opremu (i pristup tim sistemima i opremi) ne dijeli s vertikalno integriranim subjektom. Pored toga, NOT mora imati efektivna nezavisna prava na donošenje odluka o upravljanju, održavanju i razvoju svojih transportnih sredstava i ovlast da samostalno prikuplja novčana sredstava (zaduživanje/povećanje kapitala). Kada se radi o funkcionalnoj nezavisnosti, opcija NOT-a također sadrži i nekoliko striktnih zahtjeva u pogledu osoblja NOT-a, a posebno njegove

³ Ovo podrazumijeva i zabranu nabavke zajedničkih usluga od vertikalno integriranog subjekta (i obratno) i zabranu da rukovodeći kadar igra dvostruku ulogu u subjektu za proizvodnju i/ili snabdijevanje i subjektu vlasnika prenosnog sistema. Pored toga, mjere za osiguravanje nezavisnosti vlasnika prenosnog sistema utvrđuju se u okviru programa usklađivanja i dokumentiraju se u godišnjem izvještaju, koji se dostavlja NRO-u.

uprave.⁴ Mjere za osiguravanje nezavisnosti NOT-a biće uspostavljene u skladu s programom usklađivanja, koji prati službenik za usklađivanje i koji se dokumentira u godišnjem izvještaju, a koji se dostavlja Nacionalnom regulatornom tijelu (NRA).

Budući da su Evropska komisija i Evropski parlament prednost dali opciji vlasničko razdvajanje, i opcija NOS-a i opcija NOT-a specificirane su sa toliko velikim brojem striktnih zahtjeva u pogledu razdvajanja, kojim se zabranjuje aktivno upravljanje aktivnostima transporta, te da se subjekt za transport u stvari ne razlikuje u velikoj mjeri od finansijske investicije vertikalno integriranog subjekta.

Postoji samo mali broj izuzetaka od pravila u pogledu razdvajanja, koja se gotovo isključivo primjenjuju na države članice koje su relativno izolirane i imaju izuzetno mala tržišta gasa.⁵

Pored toga, prema članu 10. Direktive o gasu, subjekt kojeg je potrebno odobriti i odrediti kao operatora transportnog sistema mora biti certificiran od strane Regulatornog organa. Postupak certificiranja primjenjuje se na sve subjekte koji djeluju kao operator transportnog sistema, bez obzira na to koja je opcija razdvajanja prema Direktivi o gasu odabrana.

Pored tri opcije o kojima je bilo riječi u prethodnom dijelu teksta, Direktiva o gasu dopušta još jednu dodatnu opciju u skladu s članom 9(9): u slučaju da transportni sistem pripada vertikalno integriranom subjektu i postoje aranžmani koji garantiraju nezavisnost operatora transportnog sistema, država članica može odlučiti da ne primjenjuje zahtjeve u pogledu razdvajanja transporta o kojima je bilo riječi u prethodnom dijelu. Država članica može odabrati da to uradi samo ako može uvjeriti EK da postojeći aranžmani garantiraju efikasniju nezavisnost operatora transportnog sistema od one koju garantira opcija postojanja nezavisnog operatora transporta (član 9 (10)). I pored toga, i u ovom slučaju se i dalje primjenjuje postupak certificiranja.

Zatim, u čl. 26. Direktiva o gasu obrađuje pitanje nezavisnosti operatora distributivnog sistema (ODS / „DSO“). Njome se predviđaju odredbe prema kojima je ODS nezavisan barem u smislu svoje pravne forme, organizacije i donošenja odluka od drugih aktivnosti koje se ne odnose na distribuciju. Istovremeno, ova pravila ne stvaraju obavezu odvajanja vlasništva nad imovinom distributivnog sistema od vertikalno integriranog subjekta. Dakle, ODS je nezavisan u smislu svoje pravne organizacije i donošenja odluka. Dodaje se i skup mjera kako bi se osigurala njegova nezavisnost, a koje se tiču programa usklađivanja te upravljanja i procesa donošenja odluka. Pored toga, primjenjuje se minimalni skup kriterija o ograničenjima u pogledu učešća lica i njihovog interesa u ostalim integriranim subjektima za prirodni gas.

Kao izuzetak, države članice mogu odlučiti da ne primjenjuju te odredbe na integrirana preduzeća za prirodni gas koja opslužuju manje od 100.000 povezanih kupaca (pravilo *de minimus*).

Nacionalno regulatorno tijelo

Prema poglavlju VIII Direktive o gasu (čl. 39 - 44), svaka država članica će odrediti jedno nacionalno regulatorno tijelo (NRA) na nacionalnom nivou, kojem se dodjeljuju određene dužnosti i ovlaštenja potrebni za ostvarenje njegovih ciljeva. Pored toga, svaka država članica može uspostaviti dodatna

⁴ Osim uslova da rukovodećem kadru nije dozvoljeno da igra dvostruku ulogu u subjektu za proizvodnju i/ili snabdijevanje i subjektu NOP-a, isto se, između ostalog, odnosi i na razdoblje hlađenja između preuzimanja dužnosti (tj. periode čekanja) za rukovodeće osoblje (i osobe koje su neposredno odgovorne upravi) koji se nalaze na radnim mjestima kod vertikalno integriranog subjekta prije i poslije rada na rukovodećem položaju u NOP-u.

⁵ Na primjer, u Finskoj koja je iskoristila mogućnost izuzeća dopuštenog prema Direktivama o tržištu prirodnog gasa i gdje stoga ne postoji ni zakonsko ni operativno razdvajanje mreže prenosa prirodnog gasa; CEER - Nacionalni izvještaj ACER-u; dostupno na internetu na: http://www.ceer.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/NATIONAL_REPORTS/National%20Reporting%202013/NR_E n/C13_NR_Finland-EN.pdf, pristupljeno 23.06.2015.

regulatorna tijela na regionalnom nivou; mada će svaku državu članicu predstavljati isključivo jedan predstavnik u Upravnom odboru Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER)⁶.

NRA će, između ostalog, promovirati konkurentno, sigurno i ekološki održivo unutrašnje tržište prirodnog gasa unutar EU; promovirati efikasno otvaranje tržišta za sve kupce i dobavljače u Zajednici; osigurati odgovarajuće uslove za efikasan i pouzdan rad gasnih mreža; razviti konkurentno i odgovarajuće funkcionalno regionalno tržište; eliminirati ograničenja u pogledu trgovine prirodnim gasom između država članica; pomoći na postizanju, i to na najekonomičniji način, razvoja sigurnih, pouzdanih i efikasnih nediskriminatornih sistema koji su orijentirani ka potrošačima; i olakšati pristup mreži za nove proizvodne kapacitete.

Dalje, Direktiva o gasu predviđa mjere koje moraju biti na snazi kako bi se osigurala nezavisnost NRA. To uključuje:

- NRA ima zasebna godišnja izdvajanja iz budžeta;
- Pravno je različit i funkcionalno nezavisan od bilo kojeg drugog javnog ili privatnog subjekta, i djeluje nezavisno od bilo kojeg tržišnog interesa;
- NRA ne traži niti dobija direktne upute od bilo koje vlade ili nekog drugog javnog ili privatnog subjekta prilikom obavljanja regulatornih poslova;
- Odbor ili viši rukovodni kadar imenuje se na određeni vremenski period u trajanju od pet do sedam godina, koji se može obnoviti jednom; mora se osigurati odgovarajuća shema rotacije⁷;
- Članovi odbora ili viši rukovodni kadar mogu biti razriješeni dužnosti samo ako se ustanovi da su krivi za nesavjestan rad u službi prema državnom zakonu ili više ne ispunjavaju uslove navedene u Direktivi o gasu.

Prije svega, član 41. predviđa dužnosti i ovlasti koje će se dodijeliti NRA-u. To podrazumijeva i transparentno odobravanje tarifa za transport i distribuciju, kao i njihove metodologije, osiguravanje postupanja u skladu s obavezama iz relevantnih zakona, praćenje investicionih planova operatora transportnog sistema i osiguravanje da nema međusobnih subvencija u lancu vrijednosti. NRO također mora podnositi i godišnje izvještaje relevantnim organima.⁸

U najznačajnije ovlasti kojim NRA raspolaže ubrajaju se i pravni postupci pri zaštiti funkcioniranja tržišta gasa. NRA može donositi obavezujuće odluke o subjektima za prirodni gas i obavljati istrage uz mogućnost da izriče kazne (do 10% od ukupnog godišnjeg prometa optuženog subjekta) i donositi neophodne mjere protiv onih koji ne postupaju u skladu sa svojim zakonskim obavezama. NRA također ima i značajnu nadležnost za praćenje i odobravanje finansijskih odnosa između operatora sistema i subjekata za prirodni gas, uključujući i pravo na (nenajavlvenu) inspekciju na licu mjesta kod operatora transportnih sistema i nezavisnih operatora sistema.

⁶ U praksi, i Belgiju i Njemačku – koje inače imaju po nekoliko regionalnih ili državnih regulatora pored saveznog (tj. nacionalnog) regulatornog organa – obje predstavljaju isključivo nacionalni regulatori.

⁷ U odgovarajućoj shemi rotacije, članovi odbora ili uprave ne mogu okončati svoj mandat odjednom; već, na primjer, koriste tzv. 'kaskadni sistem'.

⁸ Relevantnim organima u državama članicama, Agenciji i Komisiji

Pristup treće strane

Pristup treće strane (PTS / “TPA“), kako ga je definirala Evropska komisija 1992. godine, predstavlja režim koji predviđa obavezu za preduzeća koja upravljaju mrežama za transport i distribuciju (gasa i električne energije) da pružaju usluge trećim stranama u onoj mjeri u kojoj postoje raspoloživi kapaciteti (poglavlje VII, član 32 – 37). Pojediniosti o ovom pristupu sadržani su u Uredbi (EZ) br. 715/2009. Pod ovim uslovima, PTS je nediskriminatorno pravilo, koje se može smatrati smjernicom za ostvarivanje slobodnog pristupa, što znači da svi naručioci imaju pravo na uslugu u skladu s ugovorom o uslugama. Drugim riječima, PTS pravila nameću obavezu za mrežnog vlasnika/operatora da ponudi kapacitete ukoliko raspoloživi kapaciteti postoje ili ako već nisu ranije dodijeljeni.⁹ Ovakvi kapaciteti moraju biti dostupni za sve zainteresirane učesnike na tržištu pod jednakim uslovima.

Prema ovom propisu (član 36), značajna nova infrastruktura (interkonektor, skladišni objekti i uvozni terminali za ukapljeni prirodni gas / LNG) može podnijeti zahtjev za izuzeće od zahtjeva za pružanje pristupa treće strane. Da bi se ispunili za to potrebni uslovi, NRA na svakom od povezanih tržišta mora smatrati da projekat ispunjava sljedećih pet uslova:

- investicija poboljšava konkurenciju i/ili poboljšava sigurnost snabdijevanja;
- stepen rizika vezan za investiciju je takav da investicija ne bi bila izvodljiva, ukoliko ne dođe do odobravanja izuzeća;
- infrastruktura je u vlasništvu subjekta koji je barem u smislu svoje pravne forme zaseban od operatora sistema u čijim sistemima će se izgraditi takav interkonektor;
- naknade se naplaćuju korisnicima te infrastrukture;
- izuzeće ne šteti konkurenciji niti efikasnom funkcioniranju unutrašnjeg tržišta, niti efikasnom funkcioniranju reguliranog sistema s kojim je infrastruktura povezana.

2.2.2 Uredba (EZ) br. 715/2009¹⁰

Uredba (EZ) br. 715/2009 je dio Trećeg energetskeg paketa. Donesena je 13. jula 2009. godine, a zamijenila je i ukinula Uredbu (EZ) br. 1775/2005. Ova Uredba zasniva se na Direktivi 2009/73/EZ i ima za cilj utvrditi i dodatno precizirati (pored odredaba Direktive o gasu) nediskriminatorna pravila za pristup sistemima za transport prirodnog gasa, terminalima za ukapljeni prirodni gas i skladišnim objektima. Pored toga, njome se nastoji osigurati nastanak pravilnog funkcioniranja unutrašnjeg tržišta gasa, transparentno veleprodajno tržište i visok nivo sigurnosti snabdijevanja. Na kraju, ali ne i najmanje važno, uz ostale serije propisa, ovom uredbom osiguravaju se i mehanizmi za usklađivanje pravila pristupa mreži za prekogranične razmjene u sektoru prirodnog gasa.

⁹ Definicija preuzeta od Instituta Evropskog univerziteta, pristup trećim stranama; <http://fsr-encyclopedia.eui.eu/third-party-access-tpa/>; pristupljeno 09.06.2015.

¹⁰ Ova Direktiva prilagođena je ugovornim stranama Energetske zajednice i usvojena je od D / 2011/02 / MC-EnC: Odluka o primjeni Direktive 2009/72/EZ, Direktive 2009/73/EZ, Uredbe (EZ) br. 714/2009 i Uredbe (EZ) br. 715/2009. Okvirni krajnji rok za provedbu je 1. januar 2014. godine, ANEKS I rok za provedbu je 1. oktobar 2018.

Evropska mreža operatora transportnog sistema za gas (ENTSOG)

Članom 4 Uredbe uspostavlja se ENTSOG i od svih operatora transportnog sistema se traži da sarađuju na nivou EU. Uloga ENTSOG-a je da omogući i unaprijedi saradnju između nacionalnih OTS-ova za gas u cijeloj Evropskoj uniji, kako bi se osigurao razvoj jednog panevropskog sistema transporta u skladu s energetske ciljevima Evropske unije.

Zadaci ENTSOG-a definirani su i uključuju sljedeće:

- Razvoj mrežnih kodova (MK) onako kako je opisano u nastavku;
- Plan razvoja mreže - slika evropske gasne infrastrukture i budućih događaja, uključujući i modeliranje integrirane gasne mreže zasnovane na cijelom nizu razvojnih scenarija;
- Perspektive snabdijevanja - Godišnje perspektive ponuda za ljetni i zimski period s pregledom projekcija snabdijevanja, potražnje i kapaciteta gasa;
- Operativni alati - Uredba (EZ) br. 715/2009 predviđa korištenje alata za upravljanje zajedničkom mrežom kako bi se osigurala transparentnost i koordinacija mrežnih operacija pod uobičajenim i vanrednim uslovima, koji sadržavaju planove istraživanja i skalu za klasifikaciju incidenata.

Uspostavljanje mrežnih pravila

Evropske prekogranične gasovodne mreže funkcioniraju u skladu sa pravilima kojima se uređuje ko ih može koristiti i pod kojim uslovima. Ranije su se ova pravila donosila unutar svake države. Međutim, s povećanjem interkonekcija i trgovine među državama na unutrašnjem energetske tržištu, javila se i sve veća potreba za pravilima koja će važiti širom EU kako bi se učinkovito upravljalo protocima gasa. Ova pravila nazivaju se mrežnim pravilima (eng. *network code*, NC) i uređuju sve prekogranične transakcije na tržištu gasa.

Uredba (EZ) br. 715/2009 (čl. 6-7) pravno zadužuje različita tijela da izrade mrežna pravila i utvrđuje njihova osnovna područja primjene.

U članu 8(6) Uredba predviđa da mrežna pravila obuhvate sljedeća područja, bez dovođenja u pitanje prava država članica da uspostave vlastita mrežna pravila koja ne utječu na prekograničnu trgovinu. Pored toga, mrežna pravila za cijelo područje EU vode računa, prema potrebi, o regionalnim posebnostima. Riječ je o sljedećim područjima:

- pravila o sigurnosti i pouzdanosti mreže;
- pravila o priključenju na mrežu;
- pravila o pristupu treće strane;
- pravila o razmjeni podataka i naplati;
- pravila o interoperabilnosti;
- vanredne operativne procedure;

- pravila o raspodjeli kapaciteta i upravljanju zagušenjem;
- pravila o trgovini vezana za tehničko i operativno pružanje usluga pristupa mreži i balansiranja sistema;
- pravila o transparentnosti;
- pravila o balansiranju moraju obuhvatiti mrežna pravila o procedurama nominacije, pravila o naknadama za debalans i pravila za operativno balansiranje između mreža operatora transportnih sistema;
- pravila o usklađenim strukturama tarifa za transport i
- energetska efikasnost gasovodnih mreža.

Postupak donošenja mrežnih pravila počinje zahtjevom Evropske komisije (EK) prema ACER-u (Agenciji za saradnju energetskih regulatora) da dostavi Okvirnu smjernicu. ENTSOG zatim izrađuje relevantna mrežna pravila u skladu sa ACER-ovom Okvirnom smjernicom, provodeći pritom široke javne konsultacije tokom cjelokupnog procesa izrade. Po odobrenju EK-a, mrežna pravila postaju pravno obavezujuća i obično se objavljuju kao zaseban propis. Već izrađena mrežna pravila navedena su i opisana u produžetku teksta.

Pravila o pristupu sistemu

Uredba sadrži opću obavezu pružanja pristupa transportnom sistemu, LNG terminalu, odnosno skladišnom objektu. Operatori sistema općenito moraju ponuditi i dugoročne i kratkoročne usluge, kao i stalne i prekidne usluge pristupa treće strane. Pored toga, poštteni uslovi naročito podrazumijevaju pružanje podataka o upotrebi i raspoloživosti usluga, kao i ugovorenim i raspoloživim kapacitetima u brojčanom obliku, za sve relevantne tačke, redovno i periodično (čl. 14, 15, 18). Ovo se osigurava tako što se relevantne informacije javno objavljuju.

U tom smislu Uredba također uspostavlja principe za mehanizme raspodjele kapaciteta i procedure upravljanja zagušenjem. Prema članu 16 i 17, OTS i LNG operatori dužni su primjenjivati transparentan mehanizam raspodjele u skladu sa tržišnim okolnostima, uključujući promptna tržišta ("spot market") i trgovačka čvorišta ("trading hubs"), odnosno virtuelna mjesta trgovine.

Transparentni mehanizmi raspodjele kapaciteta:

- pružaju odgovarajuće ekonomske signale za učinkovitu i maksimalnu iskorištenost kapaciteta i omogućuju ulaganje u novu infrastrukturu i prekograničnu razmjenu;
- usklađeni su sa tržišnim mehanizmom, uključujući promptna tržišta i trgovačka središta, a pritom su fleksibilni i prilagodljivi promjenjivim tržišnim okolnostima; i
- usklađeni su sa sistemima pristupa povezanih mreža.
- Principi koji se primjenjuju u slučaju ugovornog zagušenja:
 - u slučaju ugovornog zagušenja operator transportnog sistema nudi neiskorišteni kapacitet na primarnom tržištu i to najmanje na dan-unaprijed i prekidnoj osnovi; i

- korisnici mreže koji žele preprodati ili dati pod zakup svoj neiskorišteni ugovoreni kapacitet na sekundarnom tržištu imaju na to pravo.

Dalje, Uredba članom 13 uspostavlja pravila o tarifama, odnosno metodologijama za njihov izračun, koje primjenjuju OTS-ovi i odobravaju regulatorna tijela. Tarife su transparentno zasnovane na stvarnim nastalim troškovima, uključujući i odgovarajući povrat investicije, te uzimaju u obzir usporednu analizu. Mogu se odrediti putem tržišnih aranžmana (npr. aukcija), ali moraju biti uspostavljene zasebno za svaku ulaznu i izlaznu tačku u sistemu. Na kraju, ali ne manje bitno, u slučaju da narušavaju prekograničnu trgovinu ili ograničavaju likvidnost, OTS-ovi moraju težiti približavanju između zona. Štaviše, primjenjuju se na nediskriminatoran način.

OTS-ovi su također dužni osigurati da se tarife uspostavljaju zasebno za svaku ulaznu i izlaznu tačku. Drugim riječima, na ulaznim i izlaznim tačkama moraju postojati dovoljni kapaciteti koji se mogu odvojeno rezervirati. Ovaj koncept je dio šireg ulazno-izlaznog sistema kojem je cilj nezavisni protok gasa u i iz transportnog sistema.

2.2.3 Dodatni propisi

Ostatak propisa EU koji se odnose na sektor prirodnog gasa uređen je ili dodatnim Uredbama EZ ili Odlukama Komisije. Ovo poglavlje ne obuhvata neobavezujuće instrumente kao što su Preporuke i Mišljenja.

Uredba (EZ) br. 713/2009

Uredba (EZ) br. 713/2009, uz Direktivu 2009/72/EZ¹¹ o unutrašnjem tržištu električne energije EU i Direktivu o gasu, uspostavlja i definira zadatke Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER). ACER je nezavisan od Evropske komisije, nacionalnih vlada i energetske kompanije, a misija mu je pomoći različitim nacionalnim regulatorima da sarađuju i osiguraju nesmetano funkcioniranje unutrašnjeg energetskeg tržišta. Njegov rad podrazumijeva:

- izradu smjernica za rad prekograničnih gasovoda i elektroenergetskih mreža;
- pregled implementacije planova za razvoj mreže u EU;
- odlučivanje o prekograničnim pitanjima ako se nacionalni regulatori ne mogu usaglasiti ili ako zatraže intervenciju;
- praćenje funkcioniranja unutrašnjeg tržišta, uključujući maloprodajne cijene, pristup mreži za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora i prava potrošača.

Uredba (EU) br. 347/2013 (Smjernice za transevropsku energetske infrastrukturu)

Uredba (EU) br. 347/2013¹² usvojena je u aprilu 2013. u sklopu tzv. Paketa za energetske infrastrukturu koji je Evropska komisija predložila u oktobru 2011. i fokusira se na smjernice za

¹¹ Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije

¹² ODLUKA MINISTARSKOG VIJEĆA ENERGETSKE ZAJEDNICE D/2015/09/MC-EnC: O provedbi Uredbe (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća o smjernicama za transevropsku energetske infrastrukturu (16. oktobar 2015.)

transevropsku energetska infrastrukturu. Uredba je utemeljena u Strategiji Evropa 2020 za pametan, održiv i inkluzivan rast, koja je energetiku stavila u pročeđe kao dio predvodničke inicijative “Resursno učinkovita Evropa”.

Uredbom su uspostavljeni uslovi za izradu projekata od zajedničkog interesa (PCI), popis od nekih 250 ključnih projekata energetske infrastrukture koji mogu imati koristi od ubrzanih procedura izdavanja dozvola i unaprijeđenih regulatornih uslova. Iznad svega, PCI mogu imati pristup finansijskoj podršci instrumenta za povezivanje Evrope i njegovih značajnih budžetskih izdavanja.¹³

Uredbom su definirane uloge, izdavanje dozvola, organizacija, trajanje i provedba izbora PCI. Također je zadužen ENTSO za gas i električnu energiju da izradi jedinstvenu zajedničku metodologiju za analizu troškova i koristi (eng. *cost-benefit analysis*, CBA) koja bi pomogla u izboru PCI projekata.

Uredba (EZ) br. 2017/1938

Uredba je rezultat Strategije EU za sigurnost snabdijevanja iz 2014. Zamijenila je prethodnu Uredbu (EU) br. 994/2010 (Sigurnost snabdijevanja gasom) i predviđa niz mjera za sprečavanje poremećaja u snabdijevanju gasom i rješavanje vanrednih situacija vezanih za snabdijevanje. Kako bi ostvario jasan pregled sigurnosti snabdijevanja gasom, ENTSG je ovlašten da provede simulaciju poremećaja u snabdijevanju gasom i infrastrukturi u EU i da identificira osnovne rizike za snabdijevanje. Za države članice EU uvodi obavezu saradnje u regionalnim grupama za potrebe procjene zajedničkih rizika za snabdijevanje. U slučaju vanrednih situacija uvodi se zajednički princip solidarnosti država članica za potrebe osiguranja snabdijevanja gasom najranjivijih kupaca. Nadalje, uredba uključuje pravila o transparentnosti preduzeća za prirodni gas u odnosu na nacionalne vlasti kako bi se osigurala sposobnost ovih potonjih da procijene sigurnost snabdijevanja. Konačno, Uredba nalaže da se pri odlukama o tome da li će gasovodi imati stalni dvosmjerni kapacitet (protok u suprotnom smjeru) moraju uzeti u obzir stajališta svih država članica EU koje bi potencijalno od toga mogle imati koristi.

2.2.4 Relevantna mrežna pravila¹⁴

Član 6 Uredbe (EU) br. 715/2009 propisuje uspostavljanje mrežnih pravila. Svrha mrežnih pravila je da nastoje postići veći stepen usklađenosti prekograničnih procedura što bi onda dovelo do bolje integracije susjednih tržišta gasa i otklanjanja prepreka za prekograničnu trgovinu/otpremanje gasa.

Mrežna pravila zasnovana su na okvirnim smjernicama koje izrađuje ACER. Na osnovu smjernica, asocijacija OTS-ova ENTSG dužna je izraditi mrežna pravila. ACER i učesnici na tržištu imaju priliku dostaviti komentare na nacрте mrežnih pravila; i tek nakon odobrenja ACER-a mrežna pravila se upućuju u komitološku proceduru, tj. stavljaju u pravno obavezujući oblik Uredbe.

Pet dokumenata mrežnih pravila prikazano je u Tabeli 2.

Tabela 2: Relevantna mrežna pravila EU za gasovodne mreže

Mrežna pravila	Pravni dokumenti

¹³ Instrument za povezivanje Evrope (eng. Connecting Europe Facility, CEF) zamijenio je Uredbu o TEN finansiranju. U okviru ukupnog budžeta dodijeljen je budžet od €5.85 milijardi za transevropsku energetska infrastrukturu u periodu 2014-20; dostupno online. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4554_en.htm; pristupljeno 19.06.2015.

¹⁴ Mrežna pravila koja se izrađuju ali se još ne primjenjuju ukratko su spomenuta u poglavlju 2.5 Perspektiva ovog izvještaja.

Pravila o interoperabilnosti i razmjeni podataka	• Uredba Komisije o uspostavi mrežnih pravila interoperabilnosti i razmjene podataka (703/2015/EU)¹⁵
Balansiranje gasa transportnih mreža	• Uredba Komisije o uspostavljanju mrežnih pravila o balansiranju gasa transportnih mreža (312/2014/EU)
Mehanizam raspodjele kapaciteta	• Uredba Komisije (EU) 2017/459 o uspostavljanju mrežnih pravila za mehanizme raspodjele kapaciteta u transportnim sistemima za gas i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 984/2013
Procedure upravljanja zagušenjem	• Odluka Komisije (EU) 2015/715/EU o izmjeni Priloga I. Uredbe (EZ) br. 715/2009 o uslovima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa • Odluka Komisije o uslovima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa [2012/490/EU] • Smjernice o najboljoj praksi za procedure upravljanja zagušenjem u mrežama za transport prirodnog gasa [SWD (2014) 250]
Strukture transportnih tarifa	• Uredba Komisije (EU) 2017/460 od 16. marta 2017. o uspostavljanju mrežnih pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za gas • Uredba o uslovima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa (715/2009/EC) • Odluka Komisije o uspostavljanju godišnjih popisa prioriteta za izradu mrežnih pravila i smjernica za 2017. (2017/89/EU) • Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/1960 o uspostavljanju godišnjih popisa prioriteta za izradu mrežnih pravila i smjernica za 2016. (2015/1960)

Samo su dva dokumenta mrežnih pravila relevantna za potrebe ovog izvještaja:

- Mrežna pravila interoperabilnosti i razmjene podataka usklađuju složene tehničke procedure koje koriste operateri mreže u EU i eventualno sa onima koje koriste operateri mreže u Energetskoj zajednici i drugim zemljama u susjedstvu EU.
- Mrežna pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za gas unapređuju transparentnost i koherentnost tarifa tako što usklađuju osnovne principe i definicije za izračun tarifa i sadrže obavezu poređenja nacionalnih metodologija za utvrđivanje tarifa sa referentnom metodologijom. Također propisuju obaveze u vezi sa objavljivanjem tarifa i prihoda operatera transportnog sistema.

¹⁵ Usvojena ODLUKOM BR. 2018/02/PHLG.Enc STALNE GRUPE NA VISOKOM NIVOU ENERGETSKE ZAJEDNICE od 12. Januara 2018.

2.3 Prilagodavanje okvira EU za Energetsku zajednicu

U skladu sa Ugovorom o Energetskoj zajednici, države članice Energetske zajednice dužne su usvojiti i pridržavati se energetske propisa EU izloženih u prethodnom poglavlju. Ugovor o Energetskoj zajednici istovremeno omogućuje Energetskoj zajednici da usvoji određene izmjene pravne stečevine EU u svrhu prilagodavanja aktuelnom i evoluirajućem pravnom i institucionalnom okviru u zemljama potpisnicama Ugovora o Energetskoj zajednici.

Odluke o odgovarajućim izmjenama donosi ministarsko vijeće putem stalne grupe na visokom nivou Energetske zajednice, na primjer, kada odlučuje o provedbi:

- Direktive 2009/79/EZ i Uredbe (EU) br. 715/2009¹⁶,
- Priloga I uz Uredbu (EZ) br. 715/2009¹⁷, i
- Uredbe (EU) br. 715/2009 (Mrežna pravila interoperabilnosti i razmjene podataka)¹⁸.

Date izmjene uglavnom se tiču izmjena pozivanja na institucije i organizacije EU tako da se odnose na odgovarajuća tijela u Energetskoj zajednici i odlaganja i/ili produžetka određenih rokova. Pored toga, određene odluke sadrže i niz specifičnijih izmjena, npr. o ublažavanju ili odbacivanju određenih zahtjeva iz pravne stečevine EU. Relevantne izmjene naznačene su i razmotrene u analizi nedostataka u poglavlju 4.

¹⁶ D/2011/02/MC-EnC: Odluka o provedbi Direktive 2009/72/EZ, Direktive 2009/73/EZ, Uredbe (EZ) br. 714/2009 i Uredbe (EZ) br. 715/2009 i izmjeni članova 11. i 59. Ugovora o Energetskoj zajednici. 6. oktobar 2011.

¹⁷ ODLUKA br. 2018/01/PHLG-EnC STALNE GRUPE NA VISOKOM NIVOU ENERGETSKE ZAJEDNICE od 12. januara 2018. o izmjenama Priloga I uz Uredbu (EZ) br. 715/2009 o uslovima za pristup transportnim mrežama za prirodni gas, sa izmjenama na nivou EU iz Odluke Komisije (EU) 2012/490 od 24. avgusta 2012. i Odluke Komisije (EU) 2015/715 od 30. aprila 2015.

¹⁸ ODLUKA br. 2018/02/PHLG-EnC STALNE GRUPE NA VISOKOM NIVOU ENERGETSKE ZAJEDNICE od 12. januara 2018. o usvajanju Uredbe Komisije (EU) br. 2015/703 od 30. aprila 2015. o uspostavljanju mrežnih pravila o pravilima interoperabilnosti i razmjene podataka

3 SAŽETAK POSTOJEĆEG PRIMARNOG ZAKONODAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI

U ovom poglavlju dat je pregled relevantnog zakonodavstva za sektor prirodnog gasa u BiH (državni nivo), kao i u entitetima Republika Srpska (RS) i Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH). Dok je Narodna skupština RS usvojila Zakon o gasu u februaru 2018., (stupio na snagu 23. marta 2018. godine), nacrti zakona o sektoru prirodnog gasa na nivou BiH i FBiH još uvijek su u predmet odgovarajućih procedura za usvajanje zakona na državnom i entitetskom nivou.

3.1 Državni nivo

Entiteti trenutno razmatraju nacrt Zakona o regulatoru električne energije i prirodnog gasa, prenosu i tržištu električne energije u BiH. Ovaj nacrt zakona prvobitno je izrađen za potrebe provedbe Trećeg energetske paketa, koji je u međuvremenu postao obavezujući za BiH, ali entiteti nisu uspjeli postići saglasnost o nacrtu Zakona na državnom nivou.

Sekretarijat Energetske zajednice intervenirao je krajem 2015. i započeo razgovore sa relevantnim državnim i entitetskim ministarstvima o izmjenama koje Sekretarijat Energetske zajednice smatra potrebnim kako bi se ispunio minimum zahtjeva Trećeg energetske paketa na državnom nivou. Aktuelni nacrt zakona na državnom nivou rezultirao je iz ovih razgovora, ali još uvijek nije postignuta saglasnost između entiteta.

Tabela 3: , ispod, daje pregled cijelog nacrta zakona. Sažetak u produžetku teksta obuhvata one dijelove koji su relevantni za sektor gasa.

Tabela 3: Struktura nacrta zakona o regulatoru električne energije i prirodnog gasa, prenosu i tržištu električne energije u BiH

Poglavlje	Naslov	Članovi
I	Opće odredbe	1 – 2
II	Upravljanje elektroenergetskim djelatnostima	3 – 5
III	Organizacija elektroenergetske djelatnosti	6 – 11
IV	Regulacija elektroenergetskih djelatnosti i djelatnosti u oblasti prirodnog gasa	12 – 25
V	Prenos električne energije	26 – 31
VI	Operator prenosa i sistema	32 – 46
VII	Transparentnost i razmjena informacija	47 – 50
VIII	Tržište električne energije	51 – 65
IX	Prekogranična razmjena električne energije	66 – 70
X	Sigurnost snabdijevanja	71 – 76
XI	Odgovornost i rješavanje sporova	77 – 81
XII	Prelazne i završne odredbe	82 – 91

Poglavlje I Zakona obuhvata opće odredbe kao što su predmet zakona i definicije. Poglavlja II i III, V, VI, VIII, IX, X i XI odnose se samo na uređenje elektroenergetskog sektora.

Poglavlje IV sadrži odredbe o dužnostima, nezavisnosti i pravima nacionalnog državnog regulatora za uređenje sektora prirodnog gasa. Uglavnom obuhvataju međunarodno predstavljanje, odnose sa Energetskom zajednicom, organizaciju javnih saslušanja, prikupljanje informacija i saradnju sa entitetskim regulatorima. Također je razjašnjena saradnja između državnog i entitetskih regulatora, uključujući razmjenu odgovarajućih informacija i dokumentaciju i pregled stanja na tržištu prirodnog gasa. Nadalje, ovo poglavlje regulira unutrašnju organizaciju i rukovodstvo državnog regulatora, uključujući imenovanje odbora, pravni status odluka, finansiranje i administrativni nadzor.

Poglavlje XII regulira prelazne i propisuje neke završne odredbe. Relevantne su za sektor gasa u dijelu koji se odnosi na imenovanje državnog regulatora i primjenu propisa EU.

3.2 Federacija Bosne i Hercegovine

Zakon o gasu u FBiH pripreman je u razdoblju od 2012. do 2014. godine kako bi zamijenio postojeću Uredbu o organizaciji i regulaciji sektora gasne privrede (vidi str. **Error! Bookmark not defined.**), koja je izrađena u skladu sa obavezom o provedbi drugog Energetskog paketa, tj. u skladu s direktivama EU o energiji koje su usvojene 2003. godine. Postojeće zakonodavstvo o gasu ne obuhvaća propise o aktivnostima transporta i međunarodne trgovine zbog pretpostavke da će se ova pitanja regulirati na nivou države.

Ovaj dio daje sažetak najvažnijih elemenata “nacrtu Zakona o prirodnom gasu u Federaciji Bosne i Hercegovine”, koji se trenutno nalazi u odgovarajućoj proceduri za usvajanje u relevantnim institucijama FBiH. Tabela 4 sadrži pregled strukture zakona.

Tabela 4: Struktura nacrtu Zakona o prirodnom gasu u FBiH

Poglavlje	Naziv	Članovi
I	Opće odredbe	1
II	Ciljevi	2-3
III	Strategija, politika i planiranje razvoja gasnog sektora	4 – 10
IV	Učesnici u gasnom sektoru	11 – 13
V	Energetske djelatnosti u gasnom sektoru	14 – 15
VI	Javne usluge i obaveza pružanja javnih usluga	16
VII	Razdvajanje djelatnosti	17 – 25
VIII	Operatori sistema	26 – 39
IX	Pristup gasnim sistemima	40 – 45
X	Tržište gasa	46
XI	Regulatorna komisija za energiju	47 – 51
XII	Energetske dozvole, licence i tehnički propisi	52 - 68
XIII	Proizvođači i snabdjevači	69 – 73
XIV	Kupci	74 – 78

XV	Sigurnost snabdijevanja gasom i mjere u slučaju poremećaja na tržištu gasa	79 – 82
XVI	Upravni nadzor i inspekcija	83 – 88
XVII	Kaznene odredbe	89 – 91
XVIII	Prijelazne odredbe	92 – 94
XIX	Završne odredbe	95

Nacrt zakona počinje poglavljem I s općim odredbama; poglavlje II sadrži ciljeve i definicije.

Poglavlje III detaljno obrađuje strategiju, politiku i planiranje razvoja gasnog sektora u okviru nadležnosti Vlade i Parlamenta FBiH, kao i mandat za strateški plan razvoja sektora prirodnog gasa, akcioni plan, obavezu usklađivanja planova s ciljevima na razini države. Na kraju, sadrži odredbe o donošenju bilansa potreba za prirodnim gasom (u okviru bilansa energetske potreba Federacije) i o privremenim smjernicama politike za razvoj sektora prirodnog gasa.

Poglavlje IV definira učesnike u gasnom sektoru i navodi njihove odgovornosti. Konkretno su navedene odgovornosti nadležnog Ministarstva za provedbi mjera u slučaju proglašenja kriznog stanja. Poglavlje V opisuje energetske djelatnosti u gasnom sektoru i način na koji se obavljaju, pri čemu se poziva i na propise na razini države koji se bave ovim pitanjem. Poglavlje VI sadrži odredbe o obavezi pružanja javnih usluga u gasnom sektoru.

Poglavlje VII bavi se svim aspektima razdvajanja aktivnosti u gasnom sektoru. Tu spadaju pravila o razdvajanju operatora transportnog sistema i distributivnog sistema, kao i operatora sistema za skladištenje i operatora LNG sistema. Posebna pravila o razdvajanju postoje za operatore sistema koji su dio horizontalno integriranog subjekta. Utvrđeno je i pravo pristupa poslovnim knjigama.

Poglavlje VIII utvrđuje uloge operatora različitih sistema. Prvo navodi opća pravila za funkcioniranje distributivnog sistema gasa i opisuje ulogu operatora distributivnog sistema. Naročito, sadrži odredbe o mjerenju isporučenog gasa, mrežnim pravilima distribucije i mogućim ograničenjima distribucije gasa. Nadalje, definira uloge operatora sistema skladištenja, operatora LNG sistema, mješovitog operatora sistema i operatora transportnog sistema. Što se tiče ovog posljednjeg, poglavlje navodi pravila za funkcioniranje transportnog sistema gasa, kao i za mjerenje isporučenog gasa.

Poglavlje IX obrađuje pristup gasnim sistemima. Konkretno, propisuje pravo pristupa treće strane i moguće razloge za odbijane pristupa. Sadrži i odredbe o novoj infrastrukturi i direktnim vodovima, te o izuzeću za ugovore tipa „uzmi ili plati“. U završnom dijelu utvrđuje pravila za pristup mrežama proizvodnih gasovoda.

Poglavlje X utvrđuje okvir za tržište prirodnog gasa u FBiH, a poglavlje XI ulogu Regulatorne komisije za energiju. Ovo poglavlje sadrži opis nadležnosti i obaveza Komisije, pravila o izvještavanju i saradnji i odredbe o finansiranju komisije.

Poglavlje XII daje okvir za energetske dozvole, licence i tehničke propise. Tu spadaju kriteriji za izdavanje energetske dozvole (u daljem tekstu: kriteriji), te prava i obaveze učesnika u postupku izgradnje. Nadalje, u ovom poglavlju nalaze se pravila o tome kada je zabranjeno priključenje na sisteme i navedene su nedozvoljene radnje. Pored toga, propisano je izmještanje energetske objekta i javno nadmetanje. Uveden je pojam područja obuhvaćenih koncesijom, te su navedeni kriteriji za davanje koncesije. Na kraju, ovo poglavlje propisuje uslove za izdavanje dozvola za rad i licenci, izmjene i oduzimanje licence i sadrži odredbe o posebnim slučajevima oduzimanja licenci.

Poglavlje XIII definira pojmove proizvođač i snabdjevač prirodnim gasom. Što se tiče obaveze vršenja javne usluge, definirana je uloga javnog snabdjevača i rezervnog snabdjevača, kao i snabdjevača ugroženih kupaca.

Poglavlje XIV bavi se ulogom kupaca. Definira pojam krajnjih kupaca i razlikuje kvalifikovanog i nekvalifikovanog kupca. Također propisuje prava i obaveze kupaca i njihovu zaštitu.

U poglavlju XV govori se o temi sigurnosti snabdijevanja gasom i predviđaju mjere u slučaju poremećaja na tržištu gasa. Uvodi se pojam zaštićenih kupaca i utvrđena su pravila za obezbjeđivanje snabdijevanja zaštićenih kupaca.

Poglavlje XVI propisuje upravni nadzor i inspekcije u sektoru prirodnog gasa. Opisane su aktivnosti termoenergetskih inspektora, te utvrđena njihova prava, dužnosti i ovlaštenja. Utvrđen je i način postupanja i mjere kod inspekcijuskog nadzora.

Poglavlje XVII propisuje kazne za kršenje odredbi ovog zakona, konkretno za propust učesnika na tržištu da postupe u skladu s uputama vlasti ili regulatornog tijela. U poglavlju XVIII sadržane su prijelazne odredbe o privremenom djelovanju, a poglavlje XIX čine završne odredbe.

3.3 Republika Srpska

U ovom dijelu nalazi se pregled Zakona o gasu Republike Srpske. Pregled sadržaja zakona nalazi se u tabeli 5.

Tabela 5: Struktura Zakona o gasu RS

Poglavlje	Naziv	Članovi
I	Osnovne odredbe	1 – 3
II	Uređenje i organizacija energetske djelatnosti u sektoru prirodnog gasa	4 – 18
III	Regulacija djelatnosti u sektoru prirodnog gasa	19 – 35
IV	Transport prirodnog gasa	36 – 68
V	Distribucija prirodnog gasa	69 – 79
VI	Skladištenje prirodnog gasa	80 – 86
VII	Zaštita energetske objekata u sektoru prirodnog gasa	87 – 88
VIII	Tehnička bezbjednost transportnih i distributivnih sistema	89 – 92
IX	Tržište prirodnog gasa	93 – 95
X	Snabdijevanje prirodnim gasom	96 – 108
XI	Prava i obaveze kupaca i neovlašćeno korišćenje prirodnog gasa	109 – 119
XII	Sigurnost snabdijevanja	120 – 124
XIII	Nadzor	125 – 132
XIV	Kaznene odredbe	133 – 135
XV	Prelazne i završne odredbe	136 – 141

Narodna skupština RS je 22.2.2018. godine usvojila „Zakon o gasu“ Republike Srpske. On nudi sveobuhvatan okvir za tržište gasa u RS-u; obuhvaća proizvodnju, transport i upravljanje sistemom prirodnog gasa, trgovinu i snabdijevanje prirodnim gasom, kao i obavezu pružanja javne usluge u ovom sektoru. Njegove opće odredbe – djelokrug, ciljevi zakona i definicije, dati su u poglavlju I.

Opći principi regulisanja, organizacije, praćenja i nadzora sektora prirodnog gasa navedeni su u poglavlju II (čl. 4. do 18.). Posebno su definirane uloge na tržištu, a dato je i objašnjenje razlika između javne usluge i tržišnih djelatnosti. Definirana je obaveza razdvajanja računa. Dalji članovi navode proces izdavanja dozvola za učesnike na tržištu, uključujući i specifikacije za dozvole za različite djelatnosti, uslove za izdavanje dozvola, periode važenja dozvola, izmjene, poništavanje i privremeno ili trajno oduzimanje dozvola. Nadalje, propisano je vođenje registra energetskih dozvola u sektoru prirodnog gasa, kao i pravilnik o prolaganju stručnog ispita.

Poglavlje III daje pregled strukture i zadataka Regulatorne komisije za sektor gasa. Bitno je naglasiti da su navedene njene zakonske nadležnosti na polju usvajanja metodologije za utvrđivanje tarifa i naknada, regulisanje i praćenje obavljanja djelatnosti i posebne nadležnosti kao što su prikupljanje informacija i naručivanje nezavisnih analiza, pravo da pokrene javne rasprave i pravo da provede izvršenje svojih odluka. Dalji članovi utvrđuju pravni status akata Regulatorne komisije, kao i njene obaveze u pogledu transparentnosti. Na kraju, iznosi se postupak rješavanja sporova, navodeći prava i obaveze strana u sporu.

Poglavlje IV utvrđuje ulogu operatera transportnog sistema i navodi pravila za transport i upravljanje transportnim sistemom, pravila za razdvajanje i transparentnost te pravila za organizaciju pristupa transportnom sistemu. Kada je riječ o operaterima transportnog sistema, članovi nabrajaju njihove zadatke i obaveze, naročito u pogledu samostalnosti (operativne i vlasničke); navedena su pravila o razdvajanju, kao i odredbe za njihovu strukturu i upravljanje. Nadalje, predstavljeni su sertifikacija i praćenje operatera transportnog sistema. Pored općih pravila za transport i njegovo funkcioniranje, ovo poglavlje uključuje odredbe za dodjelu kapaciteta i upravljanje zastojećima, pravila za balansiranje i naknadu za disbalans, trgovanje kapacitetnim pravima te razvoj transportnog sistema i investicijske odluke. Dalje pravila reguliraju pribavljanje informacija koje vrši operater transportnog sistema, razmjenu informacija sa ostalim operaterima, kao i pravila vezana za transparentnost i dokumentaciju za samog operatera transportnog sistema. Iznesena su pravila o razdvajanju i utvrđeno pravo trećih lica da pristupe infrastrukturi, zajedno sa pravilima za priključak na nju. Na kraju, zakon navodi uslove koji se odnose na izuzimanje od pravila za nove interkonektore i utvrđivanje uloge Sekretarijata energetske zajednice u dopuštanju takvih izuzetaka.

Poglavlje V definira ulogu i odgovornosti operatera distributivnog sistema. To uključuje pravila o razdvajanju, pravila koja se odnose na pristup distributivnom sistemu i pravila za rad. Isto tako, ovo poglavlje navodi regulatorni okvir za razvoj sistema i investicije. Prava na informacije su takođe utvrđena, kao i obaveze godišnjeg izvještavanja za operatere distributivnog sistema. Postoje posebna pravila za operatere zatvorenog distributivnog sistema i za kombinovane operatere distributivnog sistema.

Poglavlje VI navodi pravila za skladištenje gasa, a poglavlje VII (čl. 87. i 88.) propisuju zaštitu energetskih objekata u sektoru prirodnog gasa. Potonje uključuje i odredbe za obezbjeđivanje kompatibilnosti i interoperabilnosti sistema, odobrenja za izgradnju i rad novih objekata te uslove za bezbjedan i nesmetan rad objekata, uređaja i postrojenja.

Poglavlje VIII navodi zahtjeve u pogledu tehničke sigurnosti za transportne i distributivne sisteme. Poglavlje IX utvrđuje okvir za tržište prirodnog gasa. Tu spadaju i odredbe za odabir snabdjevača, učesnike na tržištu i mjere promocije na tržištu.

Poglavlje X iznosi pravila za snabdijevanje prirodnim gasom. To uključuje i posebna pravila za snabdjevače s obavezom pružanja javne usluge, kao i opće uslove i odredbe za snabdijevanje prirodnim gasom. Definirani su osnovni elementi ugovora o snabdijevanju i utvrđene opće obaveze snabdjevača. Utvrđena su pravila koja se odnose na promjenu snabdjevača. Definirana je uloga rezervnog snabdjevača i propisan nadzor koji nad njima vrši Regulatorna komisija. Obavezno je dokumentiranje konkretnih podataka o snabdijevanju. Na kraju, utvrđena su konkretna pravila za odbijanje ili prekid snabdijevanja prirodnim gasom od nekog snabdjevača s obavezom pružanja javne usluge, zajedno s odredbama za socijalno ugrožene kupce.

Poglavlje XI utvrđuje prava i obaveze kupaca i odredbe za neovlašteno korištenje prirodnog gasa.

Poglavlje XII definira i utvrđuje odredbe o sigurnosti snabdijevanja. Potonje obuhvata i uslove za isporuku i snabdijevanje prirodnim gasom, mjere u slučaju prekida, posebne zaštitne mjere i obavezu regionalne solidarnosti.

Poglavlje XIII regulira nadzor nad tržištem i snabdijevanjem prirodnim gasom. Poglavlje XVI definira kazne u slučaju kršenja odredbi zakona. Poglavlje XV sadrži prelazne i završne odredbe.

4 PREGLED I GAP ANALIZA ZAKONA

4.1 Opća opažanja i pitanja

U uvodu vrijedi naglasiti nekoliko općih opažanja koja nisu ograničena na pojedine dijelove ovih zakona.

Nacrt Zakona o električnoj energiji i gasu na državnom nivou

Nacrt revidiranog Zakona o električnoj energiji i gasu na nivou države još uvijek je primarno usmjeren na reguliranje sektora električne energije, te odražava njegovu evoluciju u zadnjih 15 godina. S druge strane, samo pojedini dijelovi obrađuju sektor prirodnog gasa, a nije uvijek jasno ni jesu li drugi aspekti izostavljeni namjerno ili slučajno. Na primjer, čl. 49. omogućuje državnom regulatornom tijelu da traži podatke od elektroprivrednih poduzeća ukoliko je to potrebno za vršenja njegovih dužnosti; međutim, čini se da ne postoji nikakvo slično ovlaštenje za sektor gasa. U nacrtu zakona na državnom nivou, samo četiri člana (12, 16, 17. i 19.) odnose se na sektor gasa.

Općenito, vrijedi napomenuti da su prava državnog regulatornog tijela u velikoj mjeri ograničena na razmjenu informacija sa takvim tijelima u entitetima i drugim državama. Uočljiv izuzetak (vidi čl. 17.) je odobravanje metodologija za utvrđivanje pristupnih tarifa za gasovode¹⁹, dodjela kapaciteta i upravljanje i pružanje usluga balansiranja, iako je primjena tih metodologija prepuštena entitetskim regulatornim tijelima.

Nacrt Zakona o gasu u FBiH²⁰

Iako se čini da nacrt Zakona o gasu u FBiH provodi većinu odredbi Direktive o gasu, sadašnji tekst često se doima relativno nejasan, odnosno, moguće drugačiji od Direktive o gasu. Stoga, bez detaljne pravne provjere nije uvijek jednostavno ocijeniti jesu li neke od odredbe doista usklađene s Direktivom o gasu.

Drugo, napominjemo da nacrt zakona u FBiH općenito slijedi isti princip u pogledu raspodjele nadležnosti između državnog i entitetskog nivoa. Naime, nekoliko odjeljaka nacrta Zakona izričito spominje državno regulatorno tijelo. Na sličan način, nedostatak određenih odredbi o transportu gasa je, kako se čini, u skladu s idejom da se ti aspekti reguliraju radije na državnom nego na entitetskom nivou.

Na kraju, naročito prvi dio nacrta Zakona sadrži visok stepen intervencije vlasti, što možda nije u potpunosti kompatibilno s pojmom liberaliziranog tržišta gasa. Među ostalim, poglavlje III Zakona daje entitetskim, kantonalnim pa čak i lokalnim vlastima značajne nadležnosti i prava u pogledu izrade i provedbe centralizirane Strategije razvoja sektora gasa, koju mora izraditi Ministarstvo. Slično tome, član 8. navodi da su akteri na tržištu gasa obavezni harmonizirati svoje dugoročne, pa i kratkoročne planove sa Strategijom razvoja sektora prirodnog gasa. Iako se strategije općeg razvoja prave i koriste u mnogim europskim zemljama, čini se da ove odredbe ukazuju na to da se vlada FBiH bavi ne samo politikama i strateškim pitanjima, nego i da strategija Vlade može imati puno direktniji utjecaj na kratkoročno planiranje i rad učesnika na tržištu gasa.

¹⁹ Iako opći kontekst sugerira da ovaj rizik može biti ograničen na nivo transporta, trenutni tekst koristi općenitiji izraz "gasovodi".

²⁰ U vrijeme izrade Zakona o gasu u FBiH, on je rađen tako da prenese Drugi energetska paket.

Zakon o gasu RS

Za usporedbu, Zakon o gasu RS ne samo da se čini najdetaljnijim, nego također i najbliže odražava odredbe Direktive o gasu. Stoga se u brojnim primjerima odredbe Zakona o gasu direktno podudaraju sa uslovima iz Direktive o gasu i uglavnom uključuju sve moguće opcije i izuzetke sadržane u njoj.

Jedna od najznačajnijih karakteristika Zakona o gasu RS, koju je već kritizirala Energetska zajednica, jeste činjenica da dosljedno izbjegava bilo kakvo referiranje na državni nivo i državno regulatorno tijelo, kao na entitet. Umjesto toga, entitetsko regulatorno tijelo RS-a ima sva prava i dužnosti državnog regulatornog tijela iz Direktive o gasu.

Ukratko, ova opažanja već naglašavaju jedan od najvažnijih nedostataka postojećeg skupa tri (nacrt) zakona o gasu, tj. temeljno nepodudaranje među ta tri (nacrt) zakona.

4.2 Dozvole

U oba entitetska zakona, značajan broj članova odnosi se na licence, ovlaštenja, odnosno dozvole (vidi Tabelu 6), dok u nacrtu Zakona na državnom nivou nema odgovarajućih odredbi o toj oblasti. Ove odredbe djelomično odražavaju glavne odredbe člana 4. Direktive o gasu ali su puno detaljnije. Za razliku od toga, nijedan od (nacrt) zakona čini se ne sadrži odredbe o priznavanju snabdjevača s dozvolom za rad iz druge države, što je uslov iz člana 3. stav 5. Direktive 2009/73/EC.

Tabela 6: Podudarnosti između Direktive o gasu i (nacrt) propisa u BiH – dozvole

Propisi EU		Propisi BiH	
Član	Područje koje obuhvaća / Odredbe	Nacrt zakona na nivou države	nacrt Zakona o gasu u FBiH / Zakon o gasu RS
	Dozvole	-	Čl. 52 - 68 / Čl. 9 – 17, 88
Čl. 3. stav 5.	Obaveza pružanja javnih usluga i zaštite kupaca [priznavanje inozemnih dozvola]	-	-
Čl. 4	Postupak davanja ovlaštenja	-	Čl. 52 - 55 / Čl. 88

Izvor: DNV GL

Potonje očito predstavlja prvu prazninu, jer prema Direktivi o gasu, kupci imaju pravo da ih gasom snabdijeva snabdjevač registriran u drugim državama članicama „sve dok taj snabdjevač poštuje primjenjiva pravila trgovanja i uravnoteženja, te podložno zahtjevima u vezi sa sigurnošću opskrbe“. U ovoj fazi, niti je jasno da li bi strane dozvole bile priznate, niti je iz postojećih (nacrt) zakona vidljivo da li bi se takvo priznavanje osiguralo na nivou entiteta (koji se trenutno bavi dozvolama za snabdijevanje) ili indirektno preko državnog nivoa, tj. vidljiva je jasna potreba za harmonizacijom. Nadalje, iako se tekst Direktive o gasu referira na druge države članice, čini se sasvim logično pretpostaviti da bi se ista obaveza trebala primjenjivati i na snabdjevače registrirane u drugom entitetu u BiH.

Što se tiče Zakona o gasu RS, nadalje vrijedi spomenuti da je Vlada entiteta ovlaštena utvrditi dodatna pravila i preduslove u posebnom tehničkom propisu. Iako isti princip vrijedi u Federaciji, Zakon o gasu RS ne definira potrebu za objektivnim i nediskriminirajućim kriterijima koje podnositelj mora zadovoljavati, kao ni kriteriji za odbijanje prijave, kako to traži Direktiva o gasu. Konkretno, od Vlade – ili drugih relevantnih organa vlasti – se ne traži da odluku donese na osnovu objektivnih i nediskriminirajućih kriterija. Ovaj princip stvara rizik da će Vlada biti u mogućnosti narušiti odgovarajuće opće ciljeve Direktive o gasu.

Tabela 7: Sažetak relevantnih praznina u oblasti izdavanja dozvola za rad

Propis EU		Zakonodavstvo BiH			
Odredba	Područje koje obuhvaća / Odredbe	Nacrt Državnog zakona	nacrt Zakona o gasu u FBiH	Zakon o gasu RS	
Čl. 3. stav 5.	Priznavanje inostranih dozvola	-	Zakon o gasu, kako se čini, ne garantira priznavanje dozvola snabdjevačima izdanih u drugim državama (što uključuje i RS)	Zakon o gasu, kako se čini, ne garantira priznavanje dozvola snabdjevačima izdanih u drugim državama (što uključuje i FBiH)	
Čl. 4.	Postupak davanja ovlaštenja	-	Daje ovlasti Vladi da definiše detaljnija pravila	1) Definiše potrebu za dodatnim tehničkim propisima koje će usvojiti Vlada 2) Nema zahtjeva da se odluke vlasti zasnivaju na objektivnim i nediskriminirajućim kriterijima	

Izvor: DNV GL

4.3 Razdvajanje

Tabela 8: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - razdvajanje poredi tri (nacrt) zakona sa zahtjevima Direktive o gasu u dijelu o razdvajanju subjekata za transport i distribuciju. Slično kao i kod dozvola za rad, na nivou države ne postoje pravila o tome, dok dva entitetska zakona izričito i dosljedno reguliraju oblast razdvajanja.

Drugo, valja napomenuti da Zakon o gasu RS uglavnom sadrži sve odredbe Direktive o gasu, što nije slučaj s nacrtom Zakona o gasu u FBiH. Ova situacija se, prema našem shvaćanju, može objasniti na sljedeći način:

- Čini se da se Federacija prešutno odlučila za model nezavisnog operatora sistema i vlasnika transportnog sistema, što je jedna od mogućnosti koje nudi Direktiva o gasu za zadržavanje

transportne mreže gasa u okviru vertikalno integriranog subjekta. Ako je tako, onda nisu potrebna posebna pravila za nezavisnog operatora transportnog sistema iz čl. 17. do 21. Direktive o gasu. Međutim, iz nacrtu Zakona nije jasno je li to stvarno tako.

- Slično tome, Federacija trenutno ne nudi moguću opciju zatvorenih distributivnih sistema.
- Naglašavamo da operator transportnog i distributivnog sistema nemaju konkretnu obavezu brinuti o povjerljivosti ali da se iste obaveze u većem broju slučajeva nameću reguliranim kompanijama.
- Na kraju, nije vidljivo da nacrt Zakona u FBiH sadrži bilo kakva pravila o certificiranju operatora transportnog sistema u skladu s odredbama Direktive o gasu.

Tabela 8: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrtu) zakona BiH - razdvajanje

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 9.	Razdvajanje transportnih sistema i operatera transportnih sistema	-	Čl. 19.	Čl. 36, 37.
Čl. 10.	Imenovanje i certificiranje operatera transportnih sistema	-	Nije precizirano	Čl. 44, 45.
Čl. 11.	Certificiranje u odnosu na treće zemlje	-	Nije precizirano	Čl. 46.
Čl. 13.	Zadaci operatera transportnih sistema	-	Čl. 37.	Čl. 47.
Čl. 14.	Nezavisni operateri sistema	-	Čl. 19.	Čl. 38.
Čl. 15.	Razdvajanje vlasnika transportnog sistema [...]	-	Čl. 19.	Čl. 39.
Čl. 16.	Zahtjevi povjerljivosti za operatere transportnih sistema i vlasnike transportnih sistema	-	Nema direktnog ekvivalenta	Čl. 60.
Čl. 17.	NOT - Sredstva, oprema i osoblje	-	Nije precizirano	Čl. 40.
Čl. 18.	Nezavisnost operatera transportnog sistema	-	Nije precizirano	Čl. 41.
Čl. 19.	Nezavisnost osoblja i rukovodstva operatera transportnog sistema	-	Nije precizirano	Čl. 42.
Čl. 20.	Nadzorno tijelo	-	Nije precizirano	Čl. 43.

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 21.	Program usklađivanja i službenik za praćenje usklađenosti	-	Nije precizirano	Čl. 41, (12.) - (15.)
Čl. 24.	Imenovanje operatera distributivnih sistema	-	Čl. 26.	Čl. 69.
Čl. 25.	Zadaci operatera distributivnih sistema	-	Čl. 28.	Čl. 71.
Čl. 26.	Razdvajanje operatera distributivnih sistema	-	Čl. 20.	Čl. 70.
Čl. 27.	Obaveze povjerljivosti operatera distributivnih sistema	-	Nema direktnog ekvivalenta	(Čl. 71.)
Čl. 28.	Zatvoreni distributivni sistemi	-	Ne koristi se	Čl. 78.
Čl. 31.	Razdvajanje računa	-	Čl. 17.	Čl. 8.

Izvor: DNV GL

Iako se čini da su mnoge odgovarajuće odredbe u potpunosti u skladu sa Direktivom o gasu, mogu se prepoznati mnoge (potencijalne) neusklađenosti i nedostaci, kako je prikazano u **Error! Reference source not found.9:**

- Teško je procijeniti nedostatak pravila o certificiranju operatera transportnog sistema u nacrtu zakona FBiH. Kada se posmatra samo zakon FBiH, ovo predstavlja očiglednu neusklađenost. Ipak, ovo bi bilo prihvatljivo ukoliko bi certificiranje vršio regulator na državnom nivou. Ali, kako je prikazano u Tabela 8: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrta) zakona BiH - razdvajanje, to nije slučaj. Shodno tome, nedostatak odgovarajućih pravila i odredbi predstavlja očiglednu neusklađenost sa čl. 9. i 10. Direktive 2009/73/EK.
- Slično tome, nije jasno da li se (nacrtima) zakona o prirodnom gasu u dva entiteta uvode ograničenja iz čl. 9. stav 1. tačka d članovima nadzornog odbora ili sličnog subjekta koji je uključen u transport prirodnog gasa.
- Nacrtom Zakona o prirodnom gasu u FBiH u načelu se preuzimaju zahtjevi iz čl. 14. i 26. Direktive o gasu da se nezavisnim operaterima sistema i operaterima distributivnog sistema gasa mora osigurati dovoljno finansijskih sredstava za vršenje njihove funkcije, uključujući investicije i razvoj mreže. Ali čl. 19. stav 3. i čl. 20. Zakona FBiH bi mogli dovesti u pitanje ove odredbe zahtjevom da godišnje finansijske planove operatera odobrava vertikalno integrirano poduzeće, bez preciziranja da se taj pristup ne mora zadržati ukoliko su sredstva potrebna za finansiranje aktivnosti, odnosno investicija koje je odobrio regulator.
- Za razliku od toga, nezavisnost službenika za praćenje usklađenosti operatera transportnog sistema (prema zahtjevu iz čl. 21. Direktive o gasu) mogla bi biti dovedena u pitanje u zakonu

RS, budući da u čl. 41. Zakona o prirodnom gasu nedostaju neke odredbe iz Direktive o gasu, ali se Ministarstvu daju ovlasti da donosi dodatna pravila. Slično tome, Zakonom o gasu u RS se od operatera distributivnog sistema ne traži da nominiraju nezavisnog službenika za praćenje usklađenosti kako je predviđeno u čl. 26. Direktive o gasu.

- U članovima 9. - 11. Zakona RS propisano je da je regulator RS nadležan za obavještanje Sekretarijata Energetske zajednice o svakoj odluci o certificiranju operatera transportnog sistema. Ovaj pristup je u suprotnosti sa odredbama čl. 3. Uredbe (EK) 715/2009 kojom je jasno uređeno da ovo tijelo "svoje mišljenje dostavlja relevantnom državnom regulatornom tijelu".
- U čl. 48. stav (2.)-(3.) Zakona RS su izgleda zamijenjene uloge NOS-a i vlasnika transportnog sistema. Na primjer, u stavu 2. se propisuje da je NOS nadležan za 'izgradnju' novih međudržavnih spojnih gasovoda, dok je u stavu 3. predviđeno da NOS nije nadležan za pristup trećih strana u tim slučajevima.

U skladu sa komentarima u dijelu 4.1 gore, posebno zabrinjava činjenica da se u Zakonu RS, čl. 38. stav 1 4) 4 nezavisni operateri sistema obavezuju da sarađuju sa nezavisnim operaterima sistema na regionalnom nivou, pri čemu nedostaju odgovarajuće odredbe o saradnji sa drugim operaterima transportnih sistema u BiH.

Tabela 9: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti razdvajanja

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 9.	Razdvajanje transportnih sistema i operatera transportnih sistema	Nije obuhvaćeno	Implicitno pretpostavlja model NOS/OT; vidi napomene o čl. 14/15. u daljem tekstu Nejasno da li je ispunjena odredba člana 9. stav 1(d)	Nedostaje član 9. stav 1(d) (tj. nadzorni odbor) Direktno obavještanje Sekretarijata EZ u suprotnosti sa čl. 3. Uredbe (EK) 715/2009
Čl. 10.	Imenovanje i certificiranje operatera transportnih sistema	Nije obuhvaćeno	Nedostaje	Direktno obavještanje Sekretarijata EZ u suprotnosti sa čl. 3. Uredbe (EK) 715/2009
Čl. 11.	Certificiranje u odnosu na treće zemlje	Nije obuhvaćeno	Nedostaje	Direktno obavještanje Sekretarijata EZ u suprotnosti sa čl. 3. Uredbe (EK) 715/2009

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 14.	Nezavisni operateri sistema	Nije obuhvaćeno	Čini se da čl. 19. stav 3. predstavlja povredu člana 14. stav 5.	Član 38. stav 1 4) ograničava saradnju na regionalni nivo, nedostaju odredbe o saradnji na državnom nivou U čl. 48. stav (2.) - (3.) su zamijenjene uloge NOS-a i vlasnika transportnog sistema
Čl. 15.	Razdvajanje vlasnika transportnog sistema [...]	Nije obuhvaćeno	Vidi komentare o čl. 15. u prethodnom tekstu	-
Čl. 21.	Program usklađivanja i službenik za praćenje usklađenosti	Nije obuhvaćeno	-	1) Nedostaju dodatne odredbe kako bi se osigurala potpuna nezavisnost službenika za praćenje usklađenosti, uključujući nominaciju od nadzornog odbora i ličnu nezavisnost 2) Iscrpna pravila su data Ministarstvu, bez ikakvih dodatnih ograničenja
Čl. 26.	Razdvajanje operatera distributivnih sistema	-	1) Zabrinjavajuće u pogledu odobravanja godišnjih finansijskih planova od vertikalno integritanog preduzeća. 2) Nedostaje pravilo o službeniku za praćenje usklađenosti i programu usklađenosti (vidi čl. 26. stav 2.(d))	Nedostaje pravilo o nezavisnom službeniku za praćenje usklađenosti (vidi čl. 26. stav 2(d))

Izvor: DNV GL

4.4 Regulacija

Odredbe Direktive o gasu o ciljevima, pravima i nadležnostima, te nezavisnosti u načelu se odražavaju u sva tri (nacrt) zakona; vidi Tabela 10: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - regulacij10. U ovom slučaju, ovo se odnosi i na nacrt državnog zakona, odražavajući

činjenicu da će postojeća Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) također postati regulator za sektor gasa na državnom nivou, a relevantne odredbe Direktive o gasu su u velikoj mjeri jednake onima iz Direktive o električnoj energiji (Direktiva 2009/72/EK).

Kao što je prethodno navedeno, Tabela 10: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - regulacij jasno pokazuje podjelu nadležnosti između regulatora na državnom i regulatora na entitetskom nivou.

Naime, nadležnosti državnog regulatora prema nacrtu državnog zakona uključuju izradu tarifnih metodologija za nivo transporta, praćenje njihove primjene, i saradnju sa stranim regulatorima na državnom i regionalnom nivou. Nasuprot tome, nacrtom zakona FBiH se nadležnost za pristup mreži i tarife na nivou transporta daje državnom regulatoru. Slično tome, u nacrtu zakona FBiH je nadležnost za prekograničnu saradnju data državnom nivou.

Tabela 10: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - regulacija

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 30.	Pravo na pristup poslovnim knjigama	Samo električna energija	Čl. 18. (isključujući transport i nadležnost data državnom nivou)	Čl. 56. (nadležnost data entitetskom nivou)
Čl. 39.	Imenovanje i nezavisnost regulatornih tijela	Čl. 12, 14, 15.	Čl. 47. (isključujući transport i nadležnost data državnom nivou)	Čl. 19. (nadležnost data entitetu)
Čl. 40.	Opći ciljevi regulatornog tijela	Čl. 16. (isključujući distribuciju i snabdijevanje)	Čl. 48/49 (isključujući transport)	Čl. 20.
Čl. 41.	Dužnosti i ovlasti regulatornog tijela	Čl. 17. (metodologije i praćenje)	Čl. 48/49. (isključujući transport i nadležnost data državnom nivou)	Čl. 21. - 35. (nadležnost data entitetu)
Čl. 42.	Regulatorni režim za prekogranična pitanja	Čl. 12.	Nije relevantno (nadležnost data državnom nivou)	Čl. 35. (nadležnost data entitetu)

Izvor: DNV GL

U načelu se čini da je podjela nadležnosti između regulatora na državnom nivou i na nivou Federacije usklađena i u velikoj mjeri slična odgovarajućim rješenjima za sektor električne energije. Ali kako je naznačeno u Tabela 11: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti regulacije¹¹, važeće odredbe u dva nacrtu zakona dovode do sljedećih neusklađenosti:

- Dok je u nacrtu državnog zakona propisano da aktuelne tarife za transport odobravaju entitetski regulatori, u nacrtu zakona FBiH se ova nadležnost daje državnom regulatoru. Ovo je u očigledna suprotnost između dva zakona.
- Slično tome, sadašnjim nacrtom državnog zakona se državnom regulatoru ne daje pristup poslovnim knjigama nijednog preduzeća, što bi očigledno postalo problem ukoliko bi bio nadležan za određivanje i praćenje tarifa i naknada na nivou transporta.
- Iako se članom 12. nacrtu državnog zakona državnom regulatoru daje nadležnost za komunikaciju sa ostalim regulatorima, ove nadležnosti ostaju u velikoj mjeri ograničene na razmjenu informacija, ali je nejasno da li i kako bi državni regulator također bio uključen u donošenje odluka, uključujući aspekte koji su među ovlastima ovog regulatora.
- Dok su članovi 12. i 16. nacrtu državnog zakona veoma konkretni po pitanju odgovarajuće uloge i ciljeva Državnog regulatora za sektor električne energije, nedostaju slične iscrpne odredbe u pogledu prirodnog gasa. Trenutni dodaci zaista su u velikoj mjeri ograničeni na komunikaciju i saradnju na regionalnom nivou, ali ne obuhvataju ciljeve koji su navedeni u čl. 40. Direktive o gasu.

Za RS treba spomenuti sljedeće:

- Prema Zakonu o gasu u RS, sve regulatorne dužnosti su date regulatoru na nivou entiteta, uključujući zadatke koji su u Direktivi 2009/73/EK izričito dodijeljeni državnom regulatornom tijelu. Ovo predstavlja očiglednu povredu Direktive o gasu, s obzirom na to da se u čl. 39. ove Direktive zahtijeva osnivanje jednog državnog regulatornog tijela' na državnom nivou.
- U čl. 19. Zakon o gasu u RS nema nijedne odredbe kojom bi se osigurala nezavisnost entitetskog regulatora. Čini se, međutim, da su odgovarajuće odredbe obuhvaćene Zakonom o energetici RS²¹, uključujući naročito članove 15, 18, 19, 22. – 24. i 26.
- Članom 40(b) nije obuhvaćen razvoj konkurentnog i djelotvornog regionalnog tržišta gasa kao jedan od relevantnih ciljeva entitetskog regulatora.

²¹ ZAKON O ENERGETICI; vidi: SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRPSKE, 49, 11. juni 2009., str. 11. - 16.

Tabela 11: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti regulacije

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 30.	Pravo na pristup poslovnim knjigama	Nedostaje za gas	-	-
Čl. 39.	Imenovanje i nezavisnost regulatornih tijela	-	-	Ne spominje se državno regulatorno tijelo
Čl. 40.	Opći ciljevi regulatornog tijela	Veoma iscrpno propisano za električnu energiju, u velikoj mjeri nedostaju odgovarajuće odredbe za prirodni gas	-	Isključuje ciljeve razvoja konkurentnog i funkcionalnog regionalnog tržišta gasa (čl. 40 (b))
Čl. 41.	Dužnosti i ovlasti regulatornog tijela	Tarife za transport određuju entitetski regulatori	Odobrenje tarifa vezanih za transport od strane Državnog regulatora	-
Čl. 42.	Regulatorni režim za prekogranična pitanja	U velikoj mjeri ograničen na razmjenu informacija	-	Ne spominju se ciljevi navedeni u čl. 42. (2)

Izvor: DNV GL

4.5 Tarife i naknade

Nijedan od tri (nacrt) zakona ne sadrži iscrpne odredbe o regulaciji cijena i metodologijama za utvrđivanje tarifa za transport, distribuciju ili maloprodaju. Ali, kako je prikazano u **Error! Reference source not found.**¹², postojeći (nacrti) zakona odražavaju relevantne odredbe Direktive o gasu. Na osnovu naše analize, čini se da su relevantne odredbe tri (nacrt) zakona u skladu sa zahtjevima Direktive o gasu, uz nedosljednosti u pogledu podjele nadležnosti između državnog i entitetskog nivoa, kako je već navedeno u prethodnom tekstu.

U tekstu koji slijedi, razmotrit ćemo relevantnu strukturu i odredbe za tarife za transport, distribuciju i maloprodaju.

Tabela 12: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - tarife i naknade

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 41.	Dužnosti i ovlasti regulatornog tijela	Čl. 17. (metodologije i praćenje)	Čl. 48/49. (transport u velikoj mjeri postavljen na državni nivo)	Čl. 21. - 35.
Čl. 45.	Maloprodajna tržišta		Nema posebnog člana	Nema posebnog člana

Izvor: DNV GL

Tarife za transport

U oblasti transporta, pozivamo se na zapažanje iz prethodnog dijela. Naime, u nacrtu državnog zakona (čl. 17, br. 8. i 9.) propisana je odgovornost državnog regulatora za usvajanje metodologije utvrđivanja tarifa za transport gasa, za osiguranje objavljivanja metodologije za utvrđivanje tarifa za transport gasa i praćenje primjene metodologije. Nasuprot tome, entitetski regulatori utvrđuju tarife za pristup transportnom sistemu i korištenje sistema, i prate njihovu primjenu u tijesnoj saradnji sa državnim regulatorom.

Ova struktura je u skladu sa odredbama čl. 26. i 61. stav 4. Zakona o gasu u RS, u kojima se navodi da regulator RS osigurava da tarife za pristup transportnom sistemu odgovaraju efektivnim troškovima operatera i da tarife za transport gasa odobrava entitetski regulator. Međutim, pored toga, Zakonom o gasu u RS se regulatoru RS daje nadležnost za usvajanje Metodologije za utvrđivanje tarifa i naknada, uključujući tarife za pristup i za spajanje na transportnu mrežu (čl. 22.) što je očigledno u suprotnosti sa nacrtom državnog zakona.

Slično tome, nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH nije usklađen sa nacrtom državnog zakona budući da se sve nadležnosti u pogledu tarifa za transport daju državnom regulatoru. Shodno tome, odobravanje tarifa za transport i dalje nije definirano.

Tarife za distribuciju i snabdijevanje

Čini se da su sva tri (nacrt) zakona međusobno usklađena u oblasti tarifa za distribuciju i maloprodaju, kao i da su usklađeni sa relevantnim zahtjevima Direktive o gasu:

- Entitetskim regulatorima je data isključiva nadležnost za utvrđivanje metodologija za pristup distributivnim mrežama u njihovoj nadležnosti. Oni odobravaju i odgovarajuće tarife, koje pripremaju operateri distributivnog sistema u skladu sa odobrenom metodologijom. Slično

tome, regulatori oba entiteta su nadležni za praćenje primjene i provedbu metodologija, te primjenu tarifa i naknada.

- Ista struktura je u načelu predviđena za (maloprodajne) tarife snabdijevanja prema obavezama javne usluge, pri čemu se tarife snabdijevanja za kvalifikovane kupce određuju pregovorima između snabdjevača i kvalifikovanih kupaca. Međutim, u Federaciji tarifne stope za nekvalifikovane kupce i cijene za pružaoce javnih usluga utvrđuje direktno entitetski regulator prije potpunog otvaranja tržišta gasa.

4.6 Otvaranje tržišta i zaštita kupaca

U Tabela 13: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - otvaranje tržišta i zaštita potrošača

13 je dat pregled usklađenosti između (nacrt) zakona o gasu i važećih odredbi Direktive o gasu u pogledu otvaranja tržišta i zaštite kupaca. Ovaj pregled neposredno pokazuje da se svi relevantni dijelovi u načelu odražavaju u dva (nacrt) zakona na entitetskom nivou ali ne i u nacrtu državnog zakona.

U pogledu pristupa treće strane, naglašavamo da se u Tabela 13: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - otvaranje tržišta i zaštita potrošača

ne razmatraju dodatne odredbe u pogledu daljnjih uslova o iscrpnom planu pristupa tržištu gasa, uključujući aspekte kao što je dodjela kapaciteta, upravljanje zagušenjem, balansiranje i sl., koji su obuhvaćeni Uredbom (EK) br. 715/2009 i Mrežnim kodeksima EU (koji su u izradi). Ovo se može objasniti činjenicom da se ni u drugim zemljama relevantne odredbe u pravilu ne uzimaju u obzir na nivou primarnog zakonodavstva. Umjesto toga, većina ovih odredbi su direktno pravno obavezujuće, odnosno uzimaju se u obzir na nivou sekundarnog zakonodavstva, propisa ili industrijskog prava. Shodno tome, čini se da je teško ocijeniti ove aspekte kada se razmatraju samo primarni zakoni.

Tabela 13: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - otvaranje tržišta i zaštita potrošača

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 3, (1.) - (2.)	Obaveze javne usluge i zaštita potrošačakupaca [obaveza javne usluge]	-	Čl. 16.	Čl. 97, 105, 106.
Čl. 3, (3.) - (4.)	Ugroženi kupci	-	Čl. 16, 72, 73.	Čl. 103, 104, 107.
Čl. 3. (3.)	Rezervni snabdjevač	-	Čl. 16, 72, 73.	Čl. 103, 104, 107.
Čl. 32.	Pristup treće strane, na osnovu objavljenih tarifa		Vidi dijelove 4.4 i 04.5	

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 37.	Otvaranje tržišta i reciprocitet		Čl. 75.	Čl. 22.

Izvor: DNV GL

Kako je prikazano u Tabela 14: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti otvaranja tržišta i zaštite potrošača¹⁴, u ovoj oblasti smo utvrdili sljedeće moguće neusklađenosti i dali sljedeća zapažanja.

- Interesantno je napomenuti da se transport i rad sistema u nacrtu državnog zakona smatraju obavezom javne usluge u sektoru električne energije, ali ne u pogledu tržišta prirodnim gasom.
- Iako su obaveze javnih usluga predviđene u oba entitetska zakona, postoje znatne razlike. U Federaciji su obaveze javnih usluga propisane za transport, distribuciju, uskladištavanje i snabdijevanje, dok je ta obaveza u RS propisana za određene snabdjevače. Pored toga, nacrtom Zakona o prirodnom gasu u FBiH izričito je propisano da se svaka obaveza javne usluge mora jasno definirati, biti transparentna i nediskriminirajuća, te omogućiti jednak pristup u skladu sa važećim odredbama Direktive o gasu. Nasuprot tome, iako se u RS snabdjevači sa obavezama javne usluge biraju u javnom nadmetanju, Zakonom o gasu u RS je predviđeno da vlada RS odlučuje o kriterijima za odabir, što nije u skladu sa čl. 3. stav 2. Direktive o gasu.
- U pogledu ugroženih potrošačakupaca, u nacrtu Zakona o prirodnom gasu u FBiH je i dalje nejasno kako se bira 'javni snabdjevač' koji je nadležan za snabdijevanje, kao i da li taj snabdjevač može snabdijevati kvalifikovane kupce po tržišnim tarifama. Pored toga se čini da se u nacrtu zakona predviđa da se ugroženi kupci snabdijevaju po posebnim tarifama i da vlada kompenzira razliku javnom snabdjevaču u slučaju da prihodi ostvareni po ovim tarifama ne pokriju troškove snabdjevača. Ali nacrt zakona ne sadrži nikakva pravila i kriterije za utvrđivanje ovih naknada. Slično tome, 'Program mjera za socijalno ugrožene kupce' predviđen u Zakonu o gasu u RS ni na koji način nije preciziran. U oba entiteta je stoga i dalje nejasno da li odgovarajući mehanizmi osiguravaju nediskriminirajuće ponašanje različitih snabdjevača.

Nasuprot tome, nismo utvrdili nijedan ozbiljan nedostatak u pogledu odredbi o rezervnim snabdjevačima, dok su tarife za transport i distribuciju obuhvaćene u dijelovima 4.4 i 4.5.

Na kraju, ne očekuju se problemi u pogledu zakonskog otvaranja tržišta i reciprociteta budući da je u oba entitetska (nacrt) zakona u potpunosti osigurana konkurentnost na maloprodajnom nivou.

Tabela 14: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti otvaranja tržišta i zaštite potrošača

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 3, (1.) - (2.)	Obaveze javne usluge i zaštita kupaca	Ograničene na tržište električnom energijom	-	Nema uslova o zahtjevima za odabir
Čl. 3, (3.) - (4.)	Ugroženi kupci	Nije obuhvaćeno	1) Nejasno određivanje 'javnog snabdjevača' i kompenzacije dodatnih troškova 2) Nejasno da li javni snabdjevač također može snabdijevati kvalifikovane kupce po tržišnim cijenama	Osnovni pristup i kriteriji koji su ostavljeni na odlučivanje vladi
Čl. 3, (3.) - (4.)	Rezervni snabdjevač	Nije obuhvaćeno	-	-
Čl. 32.	Pristup treće strane		Vidi dijelove 4.4 i 4.5	
Čl. 37.	Otvaranje tržišta i reciprocitet		Nije primjenjivo (potpuno otvaranje tržišta)	

4.7 Sigurnost snabdijevanja, interoperabilnost i nove infrastrukture

Ni Direktiva o gasu, niti neki drugi dio pravne stečevina EU koji su predstavljeni u poglavlju 2. ne uključuju nikakve konkretne uslove u vezi sa omogućavanjem alternativnih gasovoda za snabdjevanje. Ili drugačije rečeno, „alternativni gasovodi“ obuhvaćeni su uslovima koji regulišu razvoj mreže i izdavanjem dozvola te davanjem ovlaštenja za novu (transportnu) infrastrukturu. Vezano za prethodno, sljedeći aspekti se mogu smatrati relevantnim u pogledu planiranja i izgradnje novih gasovoda i saradnje između različitih OTS:

- Redovno praćenje sigurnosti snabdijevanja koje vrše OTS, regulatori, odnosno vlade na državnom, regionalnom i nivou EU.
- Priprema 10-togodišnjeg plana razvoja mreže,
- Jasna pravila za odobravanje nove infrastrukture, uključujući direktne linije,
- Osiguranje interoperabilnosti različitih cjevovoda i mreža,

- Interconnection Agreements in case more than one TSO on a single pipeline,
- Direct line.

U skladu sa ovom strukturom, u Tabela 15: 15 je dat kratak pregled važećih pravila iz Direktive o gasu i tri (nacrt) zakona u BiH. Ovaj pregled ukazuje na to da je većina odredbi sadržana i u (nacrtima) zakona.

Tabela 15: Usklađenost između Direktive o gasu i (nacrt) zakona BiH - sigurnost snabdijevanja

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 5.	Praćenje sigurnosti snabdijevanja		Čl. 79.	Čl. 122.
Čl. 6.	Regionalna solidarnost		Nadležnost data državi	Čl. 124. (+123.)
Čl. 7.	Jačanje regionalne saradnje	Čl. 20.	Nadležnost data državi	Nekoliko, naročito čl. 35. (regulator), 55. (OTS) delegirano na entitetski nivo
Čl. 36.	Nova infrastruktura		Čl. 44. nadležnost djelimično data državnom nivou	Čl. 66, 67.
Čl. 38.	Direktne linije		Čl. 39.	
Čl. 8.	Tehnička pravila [interoperabilnost]			Čl. 55, 87.

Izvor: DNV GL

Detaljnijom analizom se mogu utvrditi sljedeće moguće neusklađenosti i nedostaci:

- Čini se da se pitanja sigurnosti snabdijevanja i odobravanja infrastrukture rješavaju samo na entitetskom nivou. Međutim, ove nadležnosti nisu precizirane u nacrtu državnog zakona.
- U RS, odgovarajuće aktivnost se koordiniraju samo sa drugim zemljama, ali ne i sa Federacijom ili državnim nivoom.
- U pogledu izuzetaka za nove gasne infrastrukture, oba entiteta su u načelu propisala konsultacije sa državnim regulatornim tijelom drugih država, odnosno sa Regulatornim odborom Energetske zajednice (ECRB), ali samo u slučaju spajanja gasovoda.

- Nasuprot tome, u Direktivi o gasu (sa izmjenama i dopunama za provedbu u Energetskoj zajednici²²) jasno je predviđeno da se o svim zahtjevima za izuzećem, uključujući lokalne infrastrukture, mora obavijestiti Sekretarijat energetske zajednice (čl. 8.) i da sve odluke koje se donesu na nivou države moraju uzeti u obzir mišljenje koje su primili od Sekretarijata EZ gdje je to odgovarajuće (čl. 9.). Dok je ovaj proces obuhvaćen Zakonom o gasu RS, u Zakonu o prirodnom gasu u FBiH nema odgovarajućih odredbi.
- U pogledu odgovarajućih odredbi u Zakonu o gasu u RS, također napominjemo da čl. 66. i 67. uključuju pravila o stranim subjektima za koje Zakon o gasu RS nije obavezujući.
- Ni nacrt državnog zakona ni Zakon o gasu u RS ne sadrže odredbe o odobravanju direktnih linija, kako je predviđeno u čl. 38. Direktive o gasu. Dok su u nacrtu Zakona o prirodnom gasu u FBiH direktne linije obrađene u čl. 55, ovaj član ne sadrži niti zahtijeva niz objektivnih, transparentnih i nedskriminirajućih kriterija za odobravanje direktnih linija, kako je predviđeno u čl. 38. stav 2. Direktive o gasu.
- Dok se u RS od OTS izričito traži da osiguraju interoperabilnost svojih mreža sa drugim mrežama, u nacrtu državnog zakona i Zakona o prirodnom gasu u FBiH ne postoji takav izričit zahtjev.

U pogledu interoperabilnosti, nadalje naglašavamo zahtjeve Mrežnog kodeksa EU o interoperabilnosti i pravila o razmjeni informacija²³, uključujući obavezu za susjedne OTS da provedu takozvane sporazume o spajanju na gasnu mrežu. Ova obaveza, kao i drugi iscrpni zahtjevi prema ovom Mrežnom kodeksu nisu precizirani ni u jednom od tri (nacrta) zakona. Međutim, ne smatramo da je ovo neusklađenost u smislu ovog izvještaja, budući da se važeća pravila i uslovi iz Mrežnog kodeksa EU ne prenose direktno u primarne zakone.

Tabela 16: Kratak pregled relevantnih neusklađenosti u oblasti sigurnosti snabdijevanja

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 5.	Praćenje sigurnosti snabdijevanja	Nedostaje / nejasno je da li je dato u nadležnost entitetskog nivoa	Djelimični prenos nadležnosti na kantonalni nivo, uključujući ravnotežu između ponude i potražnje (proturječno sa liberalizacijom)	1) Odnosi se na ugovore o dugoročnom uvozu iz trećih zemalja - povreda načela razdvajanja 2) Ne uzima u obzir spajanje gasovoda FBiH / na državnom nivou (isti problem sa ugovorima o uvozu)

²² Vidi čl. 16. stav 3. u D/2011/02/MC-EnC: Odluka o provedbi Direktive 2009/72/EK, Direktive 2009/73/EK, Uredbe (EK) br. 714/2009 i Uredbe (EK) br. 715/2009 i članova kojim se mijenjaju i dopunjavaju 11. i 59. Ugovora o Energetskoj zajednici. 6. oktobar 2011.

²³ UREDBA KOMISIJE (EU) 2015/703

Propisi EU		Zakoni BiH		
Klauzula	Aspekt koji je obuhvaćen / odredbe	Nacrt državnog zakona	Nacrt Zakona o prirodnom gasu u FBiH	Zakon o gasu u RS
Čl. 7.	Jačanje regionalne saradnje	-	-	Ne obuhvata saradnju na državnom nivou
Čl. 36.	Nova infrastruktura	Nedostaje	1) Nedostaje saradnja sa RS 2) Nedostaju odredbe o obavještanju Sekretarijata EZ i procjeni koju provodi Sekretarijat EZ	1) Nedostaje saradnja sa BiH 2) Čl. 66. i 67. uključuju pravila o stranim subjektima za koje Zakon o gasu u RS nije obavezujući
Čl. 38.	Direktne linije	Nedostaje	Nedostaju jasni kriteriji	Nedostaje
Čl. 8.	Tehnička pravila [interoperabilnost]	Nedostaje	Nedostaje	-

Izvor: DNV GL